

T.C.

ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**ANADOLU MEDENİYETLER MÜZESİ'NDEKİ FRİG
ESERLERİNİN HAREKETLİ KİTAP
İLLÜSTRASYONLARI İLE TANITIMI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Büşra SEÇİLMİŞ

SANAT VE TASARIM ANABİLİM DALI

ANKARA, 2025

T.C.
ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**ANADOLU MEDENİYETLER MÜZESİ'NDEKİ FRİG
ESERLERİNİN HAREKETLİ KİTAP
ILLÜSTRASYONLARI İLE TANITIMI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Büşra SEÇİLMİŞ

SANAT VE TASARIM ANA BİLİM DALI

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Seçil KARTOPU

ANKARA, 2025

ONAY SAYFASI

Büşra Seçilmiş tarafından hazırlanan “Anadolu Medeniyetler Müzesi’ndeki Frig Eserlerinin Hareketli Kitap Illüstrasyonları İle Tanıtımı” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat ve Tasarım Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyesi	Kabul / Red	Kurumu	İmza
Doç. Dr. Öğr. Seçil KARTOPU	Kabul	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi	
Prof. Dr. İhsan TOKTAŞ	Kabul	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi	
Doç. Dr. Melike BAKAR FINDIKÇI	Kabul	Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi	

Tez Savunma Tarihi: 05 Mayıs 2025

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat ve Tasarım Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Muhammet Enes KALA
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü V.

BEYAN

Bu tez çalışmasının kendi çalışmam olduğunu, tezin planlanmasından yazımına kadar bütün aşamalarda patent ve telif haklarını ihlal edici etik dışı davranışımın olmadığını, bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, bu tezde kullanılmış olan tüm bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi beyan ederim. 03.07.2025

Büşra SEÇİLMİŞ

TEŞEKKÜR

Bilgi ve deneyimiyle lisans ve yüksek lisans eğitimim boyunca bana yol gösteren ve desteğini esirgemeyen; mesleki ve beşeri alanda saygı uyandıran, disiplinli şekilde ilerleyebilmeme yardımcı olan ve kişiliği ile örnek aldığım hocam ve tez danışmanım Doç. Dr. Seçil KARTOPU'na, Tez yazımı sürecimde motivasyonumu kaybettiğimde, başaracağıma dair umutsuzluğa kapıldığımda desteğini ve güler yüzünü benden esirgemeyen sevgili arkadaşım Uzman Psikolog Maide Nisa Bozkurt'a, Yasemin Toklu'ya ve en büyük destekçim olan sevgili aileme teşekkür etmek istiyorum. Yüksek lisans eğitimim süresince yoluma ışık tutan bütün değerli hocalarıma teşekkür ediyorum. İyi dilekleriniz ve destekleriniz benim için çok değerli oldu. Tüm bu katkılar sayesinde başarılı bir şekilde tez çalışmamı tamamlayabildim, sonsuz teşekkürlerimle...

ÖZET

Anadolu Medeniyetler Müzesi'ndeki Frig Eserlerinin Hareketli Kitap İllüstrasyonları İle Tanıtımı

Hareketli kitap illüstrasyonları, geleneksel kitap illüstrasyonlarına ek olarak interaktif ve dinamik özellikler taşıyan görsel anlatım araçlarıdır. Bu illüstrasyonlar, içerik açısından animasyonlarla desteklenen görseller aracılığıyla okuyucuya etkileşimli bir deneyim sunar. Özellikle çocuk kitapları ve eğitim materyallerinde sıkça kullanılmakta olan bu yöntem, okuyucunun dikkatini çekerek öğrenme ve anlama süreçlerini kolaylaştırmakta; aynı zamanda çocukların yaratıcı anlatım becerilerini geliştirmelerine olanak tanımaktadır.

Bu çalışma, Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nde sergilenen Frig dönemine ait eserlerin, 5-7 yaş arası çocuklara hareketli kitap illüstrasyonları aracılığıyla tanıtılmasını amaçlamaktadır. Müze koleksiyonunda yer alan Frigya dönemi eserleri, dönemin kültürel ve sanatsal mirasını yansıtmaktadır. Görsel anlatım aracı olarak kullanılan hareketli kitap illüstrasyonları sayesinde, çocuklara Frig kültürü hakkında daha derinlikli bir kavrayış sunulması hedeflenmiştir. Çalışma, Frig eserlerinin tarihi ve kültürel önemini vurgulayarak, müze ziyaretinde bulunan çocukların bu eserlerle olan etkileşimini artırmayı ve Anadolu'nun zengin kültürel mirasını daha iyi anlamalarını sağlamayı amaçlamaktadır.

Bu çalışmanın temel kullanım amaçları, eğitsel, kültürel, deneyimsel ve teknolojik boyutlarıyla çok yönlü bir etki alanı oluşturmaktadır. Eğitsel açıdan değerlendirildiğinde, hareketli kitap illüstrasyonları aracılığıyla Frig dönemi eserleri görsel anlatımla etkili biçimde tanıtılmakta; bu da müze bilgisinin paylaşımını kolaylaştırarak öğrenme süreçlerini desteklemektedir. Kültürel açıdan ise, özellikle çocuk ziyaretçilerin Frig eserlerine yönelik tarihsel ve kültürel farkındalıklarının artırılması hedeflenmektedir. Ziyaretçi deneyimi bağlamında, etkileşimli anlatım sunan hareketli illüstrasyonlar müzeye olan ilgiyi artırmakta ve ziyaretçilerin mekâna

dair deneyimlerini daha zengin ve kalıcı hâle getirmektedir. Son olarak, sanat ve teknoloji entegrasyonu açısından bu yaklaşım; geleneksel sanat formlarının modern teknolojilerle, özellikle hareketli grafikler ve animasyonlarla birleşmesi yoluyla yenilikçi bir deneyim alanı oluşturmakta, böylece sanat ve teknolojinin etkileşimli birlikteliğine örnek teşkil etmektedir.

Bu amaç doğrultusunda çalışma, akademik araştırma ile sanatsal üretimi bir araya getirerek müzenin hedef kitlesine Frig dönemi eserlerini kapsamlı ve etkileyici bir şekilde aktarmayı hedeflemektedir. Bu sayede 5-7 yaş arası çocukların kültürel mirası daha derinlemesine keşfetmeleri sağlanabilir.

Anahtar Sözcükler: Anadolu Medeniyetleri Müzesi, Frigler, Hareketli Çocuk Kitapları

ABSTRACT

Presentation Of Phrygian Works In Anatolian Civilizations Museum With Moving Book Illustrations

Moving book illustrations are visual narration tools that have interactive and dynamic features in addition to traditional book illustrations. Moving book illustrations offer an interactive experience to the reader by keeping the visuals alive with animations as content. They are especially used in areas such as children's books and educational materials. Moving book illustrations can be used to attract the reader's attention, to make understanding and learning easier. They also provide the opportunity to develop creative narration methods in children.

This study aims to introduce the works of the Phrygian period exhibited in the Museum of Anatolian Civilizations to children between the ages of 5-7 through mobile book illustrations. The works of the Phrygian period in the museum collection reflect the cultural and artistic heritage of the period. The mobile book illustrations are used as a visual narrative tool to provide children between the ages of 5-7 with a more in-depth understanding of Phrygian culture. This study aims to increase the interaction of children visiting the museum with these works by emphasizing the historical and cultural importance of the works of the Phrygian period and to provide a better understanding of the rich cultural heritage of Anatolia.

The primary objectives of this study encompass educational, cultural, experiential, and technological dimensions, creating a multifaceted field of impact. From an educational perspective, the use of movable book illustrations enables an effective visual presentation of Phrygian artifacts, thereby facilitating the dissemination of museum knowledge and supporting learning processes. Culturally, the study aims to enhance children's awareness of the historical and cultural significance of Phrygian objects. In terms of visitor experience, interactive narratives provided by movable illustrations increase interest in the museum and enrich visitors'

engagement with the space. Finally, with regard to the integration of art and technology, this approach offers an innovative experience by combining traditional art forms with modern technologies such as animated graphics, thus serving as an example of the interactive convergence of art and technology.

To achieve this goal, the study can combine academic research and artistic production. This can provide the museum's target audience with a more comprehensive and impressive understanding of the Phrygian period and its works, allowing children between the ages of 5 and 7 to explore the cultural heritage more deeply.

Keywords: Museum of Anatolian Civilizations, Phrygians, Moving Children's Books

İÇİNDEKİLER

ONAY SAYFASI	i
BEYAN	ii
TEŞEKKÜR.....	iii
İÇİNDEKİLER	viii
1.GİRİŞ	1
1.1.Araştırmanın Önemi	2
1.2.Amaç ve Kapsam.....	2
2. HAREKETLİ KİTAP.....	4
2.1. Hareketli Kitapların Tarihi	8
2.2. Hareketli Kitapların Gelişimi	10
2.3. Hareketli Kitapların Eğitimdeki Yeri ve Önemi	11
2.4. Çocuk Eğitiminin Toplumsal Yapıdaki Yeri ve Önemi	13
2.5. Çocuk Edebiyatının Disiplinlerarası Bir Araştırma Alanı Olarak Gelişimi....	15
3. MÜZE	17
3.1. Türkiye’de Müzeciliğin Başlangıcı	18
3.2. Müze Türleri.....	21
3.2.1 Arkeoloji Müzeleri.....	21
3.2.2. Sanat Müzeleri	22
3.2.3. Etnografya Müzeleri	22
3.2.4. Tarih Müzeleri	23
3.2.5. Doğa Tarihi ve Jeoloji Müzeleri	23
3.2.6. Bilim ve Teknoloji Müzeleri.....	23
3.2.7. Ekomüzeler	24

3.2.8. Endüstri Müzesi	24
3.3. Müze ve Eğitim	24
3.5. Anadolu Medeniyetleri Müzesi	28
3.5.1. Müzenin Konumu	28
3.5.2. Frigler.....	30
3.5.3. Friglerin Kökeni ve Devletin Gelişimi	30
3.5.5. Friglerde Dil, Din ve Giyim.....	32
3.5.8. Friglerde Sanat.....	34
3.5.9. Anadolu Medeniyetleri Müzesi İçerisinde Frigler.....	35
4. Frig Eserleri	45
4.1. Fibula	45
4.2. Kaşık	48
4.3. Testi	49
4.4. Keçi Rytonu	50
4.5. Koç Başlı Situla	51
4.6. Kybele.....	53
5. HAREKETLİ KİTAP İLLUSTRASYONLARIYLA ANADOLU MEDENİYETLERİ MÜZESİ'NDE FRİG ESERLERİNİN TANITIMI UYGULAMASI.....	56
5.1. Hareketli Kitabın Kapak Tasarımı ve İç Sayfa Tasarımlarının Taslak ve Renklendirme Aşamaları	56
5.2. Kitap Kapağı Aşamaları	57
5.3. Kitap İç Sayfaları Aşamaları	60
6. SONUÇ VE ÖNERİLER	74
7. KAYNAKÇA	76
8. EKLER.....	86
8.1. İzin Belgeleri	86

1.GİRİŞ

Müzeler yıllık geçmişe sahip sanat, tarih ve kültürel oluşumlar (ICOM, 2022) olup canlı varlıklar gibi içerik açısından ve fiziksel değişimler geçirseler bile günümüze kadar ulaşmışlardır. Müzeler zamanla eserler ve kalıntıların bulunması ve sayısının artmasıyla kendi içinde müze çeşitleri olarak ayrılmış (Karadeniz, C., Yanar, A. ve Özçelik, F., 2023) ve koleksiyonlarına göre bağlı olduğu idari birime göre, koleksiyonların sergilendikleri mekanlara göre ve hizmet alanlarına göre sınıflandırılmıştır. Bu kapsamda Türkiye’deki önemli müzelerden biri olan Anadolu Medeniyetleri Müzesi ise Tarih ve Arkeoloji Müzesi olarak sınıflandırılmıştır.

Anadolu Medeniyetleri Müzesi’ndeki eserlerin hepsi çok kıymetli ve kültürel miraslarımızdandır. Günümüzde üç boyutlu anlatım teknikleri ve görsel sanatlar, etkili anlatım materyalleri arasında önemli bir yer edinmiştir. Bu tekniklerden biri olan hareketli kitaplar, yalnızca Anadolu Medeniyetleri Müzesi’nin değil, farklı türdeki tüm müzelerin tanıtımı açısından kullanılabilecek etkili araçlardandır. Bu sebeple hareketli kitaplar, teknolojiyi hızla benimseyebilen çocuklar başta olmak üzere, her yaştan müze ziyaretçisine hitap ederken, müzedeki eserlerin taşıdığı tarihsel öyküleri somutlaştıran, müzedeki eserleri çocuklar için dokunulabilir bir tarih dersine dönüştüren bir eğitim aracı olarak katkı sağlamaktadır. Aynı zamanda müzelerin tanıtımında yenilikçi ve etkili bir yöntem olarak da öne çıkmaktadır. Henüz müzeyi ziyaret etmemiş bireylerde ilgi uyandırması ise bu kitapların ikincil bir işlevi olarak düşünülmektedir. Çünkü tarih, genel anlamda geçmişle ilgili konuları bugüne taşıyan bir disiplindir. Bireylerin geçmişte neler yaptığını, neleri başardığını ve kökenlerinin nereden geldiğini öğrenmesini sağlar. Ayrıca geçmişin bugünü nasıl etkilediğini sorgulamalarına olanak tanır. Dolayısıyla geçmişi bilmek, günümüzü anlamayı ve geleceğe yön vermeyi kolaylaştırır. Özellikle erken çocukluk döneminde tarih eğitimi, bireylerin vatan, kültür, toplum ve temel değerlerinin farkında olmalarına katkı sunar. Böylece çocuklar, bugünü daha bilinçli ve sorgulayıcı biçimde kavrayarak, gelecekteki yaşamlarını şekillendirme konusunda daha donanımlı hale gelirler (Seefeldt, Castel ve Falconer, 2015).

1.1.Araştırmanın Önemi

Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nde yer alan Frig eserlerinin tanıtımı, hem bu eserlerin taşıdığı kültürel değerin öne çıkarılması hem de çocuklara yönelik farkındalık oluşturulması açısından önemli bir çalışmadır. Bu tez, müzede bulunan Frig dönemi eserlerinin çocuklara ilgi çekici ve anlaşılır biçimde sunulmasını hedeflemektedir. Çocuklara yönelik hazırlanan materyallerin sanatsal ve görsel nitelikler taşıması, onların müzeye olan ilgisini artırmakta ve öğrenmeye yönelik motivasyonlarını desteklemektedir. Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nde Friglerin tarihiyle ve kültürel miraslarımızla ilgili derinlemesine kaynak ve eserler olsa bile bilgiyi sanatsal ve gözle görünür duruma getirerek çocukların dikkatini çekip araştırma yapma konusunda destekleyici olması ve araştırma alanında ışık tutması önemlidir.

Türkiye' de son yıllarda belirginleşen özel alanlara yönelik eğilimler, bu dinamik çalışmanın hazırlanma sürecinde araştırmaya rehberlik etmiştir. Bahsi geçen araştırmalardan, kitabın oluşturulmasında takip edilecek yöntemlerin, sınıflandırmaların seçilmesi için bazı örneklerine rastlanmıştır. Bu durumda, Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nde Friglerle ilgili ilk kez hareketli kitap olarak ele alınmalarından dolayı özgün bir yöntem olmuştur. Aynı zamanda bu kaynağın basit bir dille yazılması ve okulöncesi çocuklara uygun olması erken dönemdeki çocukların arkeoloji ve araştırmanın yanı sıra, tarihi ve kültürel miraslarımıza verilen önemin ve merak uyandırmasının küçüklüklerinden başlaması açısından önemli bir değer kazandıracaktır.

Bu tez arkeoloji ve tarih meraklılarına Friglerin etkileyici geçmişine ve kültürel mirasına dair yeni bir perspektif sunmaktadır. Bu çalışma geçmişin izlerini günümüzün eğitim ve sanat araçlarıyla bir araya getirmektedir.

1.2.Amaç ve Kapsam

Bu çalışmanın kapsamı, Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nde sergilenen Frig eserlerini, hareketli kitap illüstrasyonları aracılığıyla tanıtmak ve özellikle 5-7 yaş aralığındaki çocuklara yönelik ilgi çekici bir öğrenme ortamı sunmaktır. Frig mimarisi,

kabartmaları, seramikleri, heykelleri ve diğer arkeolojik buluntular hakkında bilgi verilirken, bu bilgilerin çocuklara yönelik görselleştirilmesi hedeflenmektedir.

Hareketli kitaplar, çocukların araştırma merakını uyandıran, öğrenmeyi destekleyen ve müze gezilerini daha anlamlı hale getiren materyallerdir. Çalışmada yer verilen illüstrasyonlar, Frig eserlerini canlandırarak hem görsel hem de dokunsal anlamda zenginleştirilmiş bir öğrenme deneyimi sunmaktadır. Kitapta yer verilen içerikler hem tarihsel araştırmalar hem de çocuk edebiyatı ve görsel sanatlar ışığında alanlarında uzman görüşleri alınarak yapılandırılmıştır. Hareketli kitap tasarımı çocuklara yönelik planlanmış olsa da çalışma kapsamında yapılan literatür taraması; Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nin geçmişi ve Friglerin tarihi bağlamında daha geniş bir çerçeve sunmaktadır.

2. HAREKETLİ KİTAP

Kitap, ciltli veya ciltless olarak bir araya getirilmiş, basılı veya yazılı kâğıt yaprakların bütünüdür (TDK, 2023). UNESCO’nun 1964’te ifade ettiğı tanımlamaya göre kitap, “*Kapak sayfaları hariç en az 49 sayfadan oluşan, süreli olmayan basılı bir yayın*”dır. Ancak günümüzde, kitap kavramı bu tanımın ötesine geçmiş, teknoloji, sanat ve eğitimle bütünleşen çok yönlü bir yapıya kavuşmuştur. Baskı teknolojisinin ilerlemesiyle birlikte kitaplar, hareketli ve etkileşimli hale getirilerek daha dikkat çekici bir yapıya bürünmüştür. Kitap, beşinci yüzyıldan günümüze kadar birçok biçim değişikliğine uğramış olsa da kitap bilgi aktarımındaki önemini korumaya devam etmektedir. Bilginin sistematik olarak kaydedilmesini ve kuşaktan kuşağa aktarılmasını sağlayan kitaplar, aynı zamanda farklı kültürlerin birbiriyle iletişim kurmasına ve gelişmesine de aracılık etmektedir (Sarıkavak, 1996).

Bireylerin hafızalarında yer edinen ve gizlenen bilgi birikimleri, araştırma sonuçları, duygu, düşünceleri nesilden nesile aktarılırken bilgi kaybı olabilmektedir. Ancak yazının bulunması ilk kitabın ortaya çıkışını sağlamıştır. Böylelikle bilgiler saklanmaya başlamış ve kayıt altında tutulabilmiştir. Hareketli kitaplar kâğıdın mekanize edilmesiyle oluşturulan bir sanattır. Bu mekanizmalar kâğıt mühendisleri tarafından ortaya çıkartılmıştır. Kağıtların çekilmesi, kaldırılması gibi hareketlerle sayfaların ardına gizlenmiş tekerlek sistemleriyle oluşturulmuştur. Günümüzde çoğunlukla çocuk kitaplarında karşımıza çıksa da yetişkin baskılarında da daha dikkat çekici ve akılda kalıcı şekilde tasarlanmış ve sunulmuştur (Barton, 1998).

Bu kitaplar, sayfaların açılıp kapatılmasıyla kendiliğinden hareket etmesi sağlanan ve sayfalardan bağımsız hareket eden betilerden oluşan kitap yapraklarından itilerek ya da çekilerek hareketlendirilen kitaplardır (Görsel 1). Söz konusu kitaplar tek bir türde değildir. Açılır kitap, üç boyutlu kitap ya da katlama ve birleştirme yöntemleriyle hareket katılan kitap biçimleri vardır. Hareketli kitap biçimlerinden bir diğeri de pop-up ismiyle anılan katlama yöntemi kullanılan kitaplardır. (Keş ve Sarıca, 2014:268).

Görsel 1: Hareketli Kitap Tasarımı, (Meraklısı İçin (t.y.)).

Pop-Up; sayfa yüzeyinde kendiliğinden ve aniden ortaya çıkan parçaları içeren mekanizmalar ve figürlerdir (Keş ve Sarıca, 2014).

Katlama mekanizmaları; yelpaze ve akordeon şeklinde olan mekanizmalardır (Keş ve Sarıca, 2014). Kitabın kapağını, sayfasını açınca aniden karşımıza çıkan figürler kitabı akılda kalıcı, şaşırtıcı, ilgi çekici ve merak uyandırıcı olmasını sağlamaktadır. Dikkatin daha uzun süre aynı yerde tutulmasını sağlar. Hareketli kitaplar karışık kurgulanma yapısı ve kâğıt mühendisliği gibi teknik bilgilerin gelişimine bağlı olarak günümüze kadar gelişme göstermiştir. İki boyutlu sayfaların üç boyutlu şekil olarak düzenlenmesi kitaplara düzlemsel hareket kazandırarak sayfaların daha işlevsel ve yaratıcı olarak kullanıldığı ifade edilmektedir. Yerli ve yabancı kaynaklardan yapılan literatür araştırmasına bağlı olarak bu kitapların ülkemizde sıklıkla olmasa da aslında yüzyıllardır kullanıldığı görülmektedir (Keş ve Sarıca, 2014; Hendrix, 2008; Gönen, 2014).

Hareketli kitaplar, literatürde incelendiğinde başlangıçta pozitif bilimleri açıklamak ve bu alanlara yönelik bilgileri aktarmak amacıyla kullanılmış olsa da en yoğun araştırmaların çocuklar üzerine yapıldığı görülmektedir. Bu tür kitaplar üretilirken farklı yöntem ve tekniklerden yararlanılmaktadır (Gönen, 2014). Hareketli parçalar; okurun sayfayı çekmesi, döndürmesi gibi saklanan parçaları ortaya çıkartan

kısımlardır. 19. yüzyılın sonlarına doğru hareketli kitapların okul öncesi çocuklar için yazılanlarına ilginin artmasıyla yetişkinler için kaleme alınmış olan hikayeler ve çocuklar için yazılan masallar, çocuklar için daha dikkat çekici şekliyle tekrar oluşturulmaya başlamıştır. Bununla birlikte eğitim çalışmalarından ziyade keyfi vakit geçirme amacıyla da üretilmeye başlanmıştır (Keş ve Sarıca, 2014).

Animasyon görüntüsü olarak iki boyutludan üç boyutluya geçiş sürecinde hareketli kitaplar çocuklara yönelik eğlence içerikli olarak sunulmuştur. Şimdilere baktığımızda teknolojinin gelişmesiyle çocukların da internet çağına ayak uydurmasıyla aslında kitaplardan uzaklaşıp elektronik aletlere yoğun ilgi gösterilse de, teknolojik aletler de hissetme dokunma gibi duyuşsal yeteneklerini besleyemediği de görülmektedir (Hunt, 1995).

Hareketli kitaplar adı verilen özel kitaplar sayfa çevrildikçe veya açıldıkça farklı mekanik efektlerin ortaya çıkmasını sağlayan kitaplardır. Bu kitaplar okuyucunun ilgisini mekanik hareketlerle çekerek daha etkileşimli bir deneyim sunarlar ve katlanabilir levhalarıyla açılıp kapanabilen levhalarıyla gizli pencereler ve kaydırma ile pop-up efektleri gibi özellikler içerirler. Pop-up efektleri, kitap sayfaları üzerinde hacim kazandırılmış, üç boyutlu unsurlar aracılığıyla okuyucunun görsel ve dokunsal olarak etkileşime girmesini sağlayan yapısal düzenlemelerdir. Bu efektler; çekme, döndürme, katlama, kaydırma gibi çeşitli mekanik sistemlerle kurgulanır ve sayfa açıldığında figürlerin yüzeyden yükselmesiyle dinamik bir görsel deneyim sunar. Bu tür hareketli yapılar, okurun dikkatini yoğunlaştırarak özellikle çocuklarda öğrenmenin kalıcılığını artırmakta etkili olmaktadır (Keş ve Sarıca, 2014; Gönen, 2014). Pop-up efektleri hem görsel estetik hem de etkileşimli öğrenme açısından geleneksel kitaplardan ayrılır. Bu sayede çocukların algılama, keşfetme ve motor becerilerini geliştirmeye yönelik çoklu duyuya hitap eden zenginleştirilmiş bir okuma süreci sunar (Hendrix, 2008).

Görsel 2: Hareketli Kitap Tasarımı, (Win Choi -Yimi Paper, 2025).

Hareketli kitaplar genellikle çocuk edebiyatına ait bir tür olarak değerlendirilse de, yetişkinler için hazırlanan örnekleri de mevcuttur. Yetişkin okuyuculara yönelik tasarlanan bu kitaplarda daha karmaşık yapıların, çok katmanlı kurguların ve ileri düzey mekanik efektlerin yer aldığı görülmektedir. Bu eserler, yetişkinlere yalnızca nostaljik bir deneyim sunmakla kalmaz; aynı zamanda görsel ve dokunsal düzeyde tatmin edici, keşfe dayalı bir okuma süreci sağlar (Hendrix, 2008). Sanatçılar, estetik anlatım gücünü yaratıcı tasarım teknikleriyle birleştirerek hareketli kitapları yalnızca eğlence amacı taşıyan ürünler olmaktan çıkarıp düşünsel ve sanatsal mesajlar içeren objelere dönüştürmektedir (Marshall, 2012). Bu yönüyle hareketli kitaplar, sanat galerilerinde sergilenen nitelikli yapıtlar hâline gelebilmekte; hem düşündüren hem de ilham veren eserler olarak değerlendirilmektedir. Öte yandan, çocuklara yönelik hazırlanan hareketli kitaplar, onların hayal gücünü zenginleştirmekte, okuma alışkanlığı kazandırmakta ve görsel öğrenme süreçlerini desteklemektedir (Gönen, 2014; Keş ve Sarıca, 2014).

Çocukların dikkatini çekmek ve bilgiyi kalıcı olarak öğrenmelerini sağlayarak eğitim sürecini daha keyifli hale getirir ve dil becerilerini geliştirirken el-göz koordinasyonunu da destekler. Hareketli kitaplar öğrencilere çeşitli konuları öğretmek için kullanılabilir ve interaktif bir öğrenme ortamı sunarak öğrencilerin daha aktif

katılımlarını teşvik ederler. Böylelikle hareketli kitaplar özel olarak tasarlanan mekanik efektlerle donatılmış kitaplardır (Demirel, 2010). Çocuklar için eğitici ve eğlenceli bir deneyim sunmanın yanı sıra yetişkinler için de sanatsal ve ilginç bir okuma materyali olma özelliği taşırlar. Hareketli kitaplar keşfetme ve okuma deneyimini heyecanlı ve etkileşimli hale getirerek okuma alışkanlığı kazanmayı teşvik ederler ve yeni bilgilere ulaşmayı kolaylaştırırlar. Bu kitaplar okuyucular için heyecan verici bir deneyim sunmak amacıyla çeşitli düşünsel ve iç içe geçmiş mekanik süreçlerle bir araya getirildiklerinde daha etkileyici hale gelirler. Kitap sayfalarının hareket ettiği veya görüntülerin aniden canlandığı bir ortam oluşur; hatta dokunsal efektler okuyucularla etkileşime geçebilmektedir. Kitaplar bu şekilde hayal güçlerimizi ve yaratıcılıklarımızı zorlayarak sınırları zorlayan bir dünya yaratır; içinde bulunduğumuz gerçekliği aşarak keşfetmemize izin verir. Kitap sayfaları sanki dans ediyormuş gibi hareket ederken okuyucunun hayal gücünü ve düşünme yeteneğini geliştirdiği bilinmektedir (Demirel, 2010). Bu sayede hareketli kitaplar sıradan kitaplardan daha fazlasını sunarak okuma ve öğrenme deneyimini heyecan verici bir serüvene dönüştürürler. Bu kitaplar hayal gücü ve yaratıcılığımızı artırarak, yeni bir bakış açısı sunarlar. Okuma ve keşfetme zevkini artırarak her yaş grubundaki okuyuculara hareketli kitaplar benzersiz bir sanat ve eğitim aracı olarak değerlendirilebilirler (Şener, 2018).

Eğitimde sembolik ağırlıklı ve sözel öğretimin yerini yaşantılara dayalı, görsel öğretim almaktadır. Tam da bu noktada hareketli kitaplar eğitimi destekler niteliktedir. Etkin katılım sağlanması açısından kalıcı öğrenmenin önemi büyüktür. Sözel ağırlıklı öğretimde %10 olan hatırlama ve kalıcılık görsel olduğunda %30'a yaşantılara dayalı öğretimde %90'a yükselmektedir (Paykoç ve Baykal, 2000:102-103).

2.1. Hareketli Kitapların Tarihi

Hareketli kitapların tarihi Orta çağ dönemine kadar uzanmaktadır (Hendrix, 2008). Geçmiş dönemlerde daha basit mekanizmalar kullanılmış; ancak Rönesans Dönemi'nde matbaanın bulunmasıyla birlikte hareketli kitaplar yaygınlaşmıştır (Miles, 1994). El yapımı şeklinde üretilmiş ve Avrupa'da yaygınlaşmıştır. Ancak bu

durum kitapçılık endüstrisinde dikkat çekmiştir. Hareketli kitaplara ilgi gittikçe yaygınlaşmış ve dünya genelinde kullanılmaya başlanmıştır. 18.ve 19. yy.’ da teknolojinin gelişmesiyle beraber hareketli kitaplarda kullanılan mekanizmalar daha karmaşık hale gelmiştir. Hatta hareketli kitaplara efektler ve seslerde eklenerek görüntü desteklenmiştir. Dönemin kitaplarına örnek olarak ‘‘Robinson Crusoe’’ ve ‘‘Alice Harikalar Diyarında’’ gibi klasik kitapların hareketli kitap versiyonları da bulunmaktadır.

Görsel 3: Hareketli Kitap Tasarımı, (Books of Wonder, 2024).

Hareketli kitaplar, tarihsel gelişimleri boyunca hem içerik hem de yapısal tasarım açısından sürekli bir dönüşüm geçirmiştir. Bu kitaplar, yalnızca eğlenceli bir anlatım aracı olmanın ötesinde, farklı kültürlerde yaratıcılığın ve teknik ustalığın sergilendiği örnekler olarak değerlendirilmektedir. Zamanla gelişen estetik ve teknik yaklaşımlar sayesinde, günümüzde birçok hareketli kitap sanat galerilerinde ve müzelerde sergilenmekte; koleksiyon değeri taşıyan kültürel objeler olarak kabul edilmektedir (Hendrix, 2008; Marshall, 2012). Tarihsel kayıtlara göre, ilk hareketli kitapların izlerine Orta Çağ döneminde, özellikle manastırlarda dini bilgilerin görsel olarak aktarılmasında rastlanmaktadır (Keş ve Sarıca, 2014). Bu erken dönem örneklerde canlandırmalar, açılır kapanır mekanizmalar ve metinlerin

anlaşılabilirliğini artırmaya yönelik görsel unsurlar dikkat çekmektedir. Bu nitelikler, okuyuculara hem etkileşimli hem de estetik açıdan zengin bir deneyim sunmuştur. Zamanla hareketli kitaplar; kâğıt mühendisliği, el işçiliği ve görsel tasarımın birleştiği, zanaat ile sanat arasında köprü kuran özgün eserler hâline gelmiştir. Her yaştan bireyin ilgisini çekebilen yapıları sayesinde bu kitaplar, yalnızca dönemsel birer eğlence ürünü değil; aynı zamanda kültürel süreklilik taşıyan ve nesiller boyunca değerini koruyan anlatı biçimleri olarak önemini sürdürmektedir.

Hareketli kitaplar, sabit metin ve görsellerin ötesine geçerek okuyucuyla fiziksel etkileşim kurabilen özel tasarım eserlerdir. Bu kitapların tarihi, modern matbaanın gelişiminden çok daha önceye, Orta Çağ'a kadar uzanır. 13. yüzyılda Ramon Llull tarafından geliştirilen "volvelle" adı verilen döner diyagramlar, hareketli kitapların ilk örnekleri arasında kabul edilir. Bu diyagramlar, dini ve bilimsel bilgileri göstermek için kullanılan döner parçalardan oluşuyordu. Dolayısıyla hareketli kitapların başlangıcı, sadece eğlence değil, aynı zamanda didaktik amaçlar taşımaktaydı (Yanto vd. 2023). Rönesans ve Aydınlanma dönemlerinde özellikle astronomi, anatomi ve geometri gibi alanlarda hareketli unsurlara sahip kitaplar kullanıldı. Örneğin, gök cisimlerinin konumlarını göstermek için döner çarklar ya da insan vücudunu kat kat açığa çıkaran açılır-kapanır sayfalar, bu dönem eserlerinde sıkça görülür. 18. ve 19. yüzyıllarda bu teknikler daha rafine hâle geldi ve çocuk kitaplarında da kullanılmaya başlandı. Bu süreçte Almanya ve İngiltere, hareketli çocuk kitapları üretiminde öncü ülkeler hâline geldi. Bu eserlerde zıplayan figürler, açılan sahneler ve çekilince hareket eden karakterler gibi teknikler kullanılarak okuyucu deneyimi zenginleştirilmiştir (Whitney vd. 2011).

2.2. Hareketli Kitapların Gelişimi

Hareketli kitaplar teknolojinin gelişmesiyle birlikte artırılmış gerçeklik (AR) ve sanal gerçeklik (VR) gibi alanlardaki yenilikler, hareketli kitapların kullanımını ve etkileşim potansiyelini önemli ölçüde artırmıştır. Teknolojinin ilerlemesiyle beraber okuyuculara sanal dünya ile gerçek dünya arasında akıcı bir geçiş yaşayacağı düşünülmektedir. Dijital dünyada yerini kaybetmeyen hareketli kitaplar canlı animasyonlar, 3D nesneler aynı zamanda gerçeklik üzerinde etkileşim yeteneğiyle

karşımıza çıkacaktır. Hareketli kitaplar, bahsi geçen popüler hikayelerden ayrıca eğitimde de kullanılarak öğrenme sürecini daha etkileşimli ve akılda kalıcı şekilde yansımaları gösterecektir. Görsel ve işitsel şekilde eğitime destek verecektir. Gelişmiş yapay zeka sayesinde otomatik öğrenme sistemleriyle oluşturulacak ve hatta okurların tercihlerini ve ilgi alanlarını da kişiye özel olacak şekilde geliştirecektir. Kitapların kişilerin geçmiş okuma alışkanlıklarını analiz edebilecektir (Karaman ve Özdeş, 2023). Artık kitaplar sadece yazılı belgelerden ibaret değildir. Özetle, hareketli kitaplar gelecekte hem çocuklar hem de yetişkinler için yeni okuma alışkanlıklarının temelini oluşturacak; hayal gücüne ve öğrenme isteğine hitap eden yenilikçi yapılar olarak kültürel ve eğitsel yaşamda önemli bir yer edinmeye devam edecektir.

2.3. Hareketli Kitapların Eğitimdeki Yeri ve Önemi

Eğitim sürecinin temel yapı taşlarından biri, erken çocukluk döneminde atılan adımlardır. Bu dönem, bireyin yaşam boyu sürecek öğrenme alışkanlıklarının ve bilişsel becerilerinin şekillendiği kritik bir gelişim evresidir. Bu nedenle çocuklara sunulacak görsel materyallerin, alanında uzman kişiler tarafından pedagojik ve gelişimsel ilkelere uygun biçimde hazırlanması büyük önem taşımaktadır (Baran, 1989). Resimlerle desteklenen ve görsel anlatım öğeleriyle zenginleştirilen çocuk kitaplarının, çocuklar üzerindeki olumlu etkileri uluslararası düzeyde kabul görmüştür. Araştırmalar, özellikle küçük yaşta çocukların görsellik açısından zengin içeriklere sahip kitaplardan daha fazla keyif aldığını ve bu tür materyallerin çocukların dikkatini daha uzun süre boyunca çekebildiğini göstermektedir. Ayrıca, görsel nitelik taşıyan kitapların çocukların dil gelişimi, kelime dağarcığı ve düşünsel becerileri üzerinde önemli katkılar sunduğu bilimsel olarak ortaya konmuştur. Uzmanlar, erken yaşlardaki çocuklarla etkili bir iletişim kurmanın en etkili yollarından birinin, görsel anlatımın ön planda olduğu kitap ve materyallerin kullanılması olduğunu vurgulamaktadır (Demirel, 2010; Ulutaş, 2017).

Görsel öğeler olarak illüstrasyon ve betimlemelerin kullanılması, etkili bir etkileşim ortamı yaratarak çocukların ilgisini artırmaktadır. Henüz okuma bilmeyen

veya yeni öğrenmeye başlayan çocuklar için görsel içerikli kitaplar hem ilgi çekici hem de keyif verici bir deneyim sunmaktadır (Ulutaş, 2017). Bireylerin gelişim dönemleri göz önüne alındığında erken dönem kitaplarının birey için keyifli hale gelmesinde etkili bir yaratım olarak görsel kitapların yol açtığı beceri kazandırma özelliği önem kazanmaktadır. Bu konuda Hendrix (2008), hareketli kitapların her yaştan bireylerin hoşuna gittiğini, özenle yapılmış ve diğer kitaplara göre daha maliyetli olmasına rağmen her yaştan insanların aldığını, genellikle çocuk yaştaki bireyler için tasarlanan hareketli kitapların karmaşık fakat güzel tasarlanmış özel üretim sanatsal kitaplar olduğunu çoğu kez dile getirmiştir. Görsel materyallerle ilgili anlatılanlar ve çözümleme hafızası yaş ilerledikçe olgunlaşıp daha da gelişim göstermektedir. Birden fazla görsel içeren karmaşık betimlemeleri, görsel kurguları öğrenme ve algılama yetenekleri özellikle, 72 aylık çocuklar itibarıyla gelişmeye başlamaktadır.

Rubin' in bakış açısına göre (2010) ise insanların bir şeyleri algılaması insanların duyu organları ile edinilmektedir. Hareketli ve iki boyutlu kitapların ötesinde birden daha çok duyum yetisine hitap eden kitaplardan elde edilen bilgiler ve yaşattığı deneyimlerin de fazlasıyla akılda kalıcı olduğunu söylenebilmektedir. Hareketli kitaplar; merak uyandırma, keşfetme isteğini teşvik etme ve etkileşimli öğrenme deneyimleri yaşatma gibi önemli işlevler üstlenmektedir. Nodelman'a (1996) göre resimli ve hareketli kitaplar üç ayrı anlatım şeklinde olmaktadır. Resim diliyle anlatım, sözel anlatım ve her ikisinin birleşiminden oluşan anlatım şeklidir. Bu üç bilgiye dayanarak hazırlanan hikaye kitaplarının daha başarılı eserler olacağı belirtilmiştir. Hareketli kitapları diğer hikaye kitaplarından ayıran özellikleri üç boyutlu ve hareketli parçalar bulundurmasıdır. Üç boyutlu ve hareketli kitaplar gerçekte kağıt katlama tekniğinin değişik bir türüdür. İçerikleri origami sistemine dayanarak kurgulanır. Kitap sayfalarının bazı kesimleri illüstrasyonlar ile desteklenmektedir. Bu sistemle tasarlanan kitaplar iki boyutlu klasikleşmiş bir okuyucu –kitap ilişkisinin önüne geçmektedir. Özellikle çocuklarda algılarının kitapla etkileşime geçtiği sürede daha açık olduğu görülmektedir. Bu sayede çocuklarla kitaplar arasında güçlü bir bağ oluşması sağlanmıştır.

2.4. Çocuk Eğitiminin Toplumsal Yapıdaki Yeri ve Önemi

Günümüzde çocuk kavramını açıklamak zordur. Psikologlar, sosyologlar ve eğitim bilimciler çocukluk kavramını farklı şekillerde açıklamaktadırlar ancak çocuk tanımlamasını yapmanın en net şekli yaşa göre ayırmaktır (İnal, 2014: 23-25). Çocukların bir kavram olarak ele alınmaya başlanmasıyla birlikte, toplumsal statüleri ve toplum içindeki rolleri de araştırma konusu hâline gelmiştir. Bu araştırmalar sonucunda çocukların, toplumun en önemli gelişim kaynaklarından biri olduğu anlaşılmış ve onların eğitimi için çeşitli çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. 19. yüzyılın sonlarına doğru çocuk kavramının önemi artmaya başlamıştır. Toplumsal açıdan bakıldığında toplum gelişimi açısından korunması, eğitilmesi ve yatırım yapılması gereken birey olarak ifade edilmeye başlanmıştır. Ancak 19. Yüzyılın sonunda okul öncesi çocuklar en önemli bireyler olarak kabul görmeye başlanmıştır. Toplumun temelleri olarak görülen çocuklar, eğitimlerinin toplumun devamlılığı için olmazsa olmaz şeklinde yaygınlaşmaya başlanmıştır (İnal, 2014: 24-27).

Çocukların eğitilmesi toplumun eğitilmesi olarak görülmeye başlanmıştır (Eldiven, F. 2018). Böylelikle çocuk edebiyatı kavramı da ortaya çıkmıştır. Çocuk edebiyatının gelişmesi, çocuk gelişimine yönelik yapılan araştırmalarla paralel olarak ilerlemiş ve çocuk kitaplarının çeşitlenmesini sağlamıştır. Çocuk kitapları geçmişten günümüze gelene kadar birçok farklı şekilde kitaplıklarımızda yerini almıştır (Uzuner, 2011). Teknolojik gelişmeler ve yenilikler, günümüzde birçok yeni ihtiyacı beraberinde getirmiştir. Bu ihtiyaçlar açısından baktığımızda en önemlisi çocukların eğitimidir. Toplum ve birey iç içe geçmiş kavramlardır. Toplumun düzeni ve devamlılığı dendiği zaman ilk akla gelen kavram çocuklardır. Toplumu yetiştirmenin en kesin yolu çocukları doğru yetiştirmek ve gelişimlerini doğru takip edip şekillendirmektir. Toplum bireylerin başarılarıyla varlığını sürdürmektedir. Toplumun eğitim seviyesini, gelişimini yükseltecek kısım yine çocuklardır (Şimşek, 2016).

Toplumu oluşturan en küçük yapı birimi olan çocuklar, gelecekteki toplumun temellerini oluşturacaktır. Psikolojik değerleri güçlü, sosyal ve eğitilmiş toplum için toplumun en küçük birimleri olan çocukları gelecekteki topluma hazır hale getirmek

eğitimden geçmektedir. Eğitimin önemi günden güne artmaktadır. Günümüzde eğitim doğruların yakalanıp desteklenmesiyle mümkündür. Eğitimin sonu gelmeyeceği gibi yaşamın her alanında da vardır. Tarihsel süreçten bu yana eğitim ve eğitim materyalleri ihtiyaca uygun olarak şekillenmektedir. Çocuk eğitiminin düzeni, sağlam temeller atılması, kaliteli olması, görsel işitsel ve sosyal yönden ne kadar çeşitli materyallerle desteklenirse eğitimin kalitesi de o oranda artmaktadır (Eldiven, 2018).

Okul öncesi ve erken ilkokul dönemi olan 5-7 yaş aralığı, çocukların bilişsel, sosyal ve motor becerilerinin hızlı geliştiği kritik bir evredir (Piaget, 1952). Bu dönemde çocuklar, somut işlemler öncesi ve somut işlemler dönemleri arasında yer alır; bu da öğrenme süreçlerinde somut materyallerin etkisini artırır. Bu bağlamda, hareketli kitaplar (örneğin pop-up, kaydırmalı veya dönerli yapılar içeren kitaplar), çocukların dikkatini çekerek öğrenmeye katılımlarını artırmakta kullanılmaktadır. Bu çalışmada, hareketli kitapların çocukların gelişimi üzerindeki olumlu ve olumsuz yönleri değerlendirilmektedir. Hareketli kitapların 5-7 yaş grubu çocuklar üzerindeki avantajları, görsel ve işitsel uyarıcılarla zenginleştirilmiş yapıları sayesinde çocukların dikkat sürelerini uzatmaktadır (Yıldız, 2018). Kitap içindeki sürgülü ve hareketli bölümler, dikkat kontrolünü artırarak çocukların kitaba olan ilgisini sürdürebilir hâle getirmektedir. Kitaplardaki fiziksel etkileşim gerektiren bölümler, çocukların el-göz koordinasyonunu ve ince motor becerilerini geliştirmelerine katkı sağlamaktadır (Case-Smith, 2005). Sayfa çevirme, sürgü çekme veya katlama gibi eylemler, bu yaş grubundaki motor gelişim hedeflerine uygun etkinlikler sunmaktadır. Hareketli kitaplar; görsel, dokunsal ve bazen işitsel uyarılarla çoklu duyuşsal bir öğrenme deneyimi sunmaktadır. Gardner'ın (1983) çoklu zekâ kuramına göre, bu çeşitlilik çocukların bireysel öğrenme stillerine hitap etmektedir. Hikâyedeki olayların ve karakterlerin hareketli öğelerle fiziksel olarak gösterilmesi, çocukların anlamlandırma sürecini kolaylaştırmaktadır. Bruner (1966), somut temsillerin soyut kavramların anlaşılmasında etkili olduğunu belirtmektedir. Çocukların kitapla fiziksel olarak etkileşim kurması, onların hikâyeye katılımını artırmakta ve hayal güçlerini geliştirmektedir. Vygotsky'nin (1978) sosyokültürel kuramına göre bu tür etkileşimler, çocuğun zihinsel gelişimini desteklemektedir.

Hareketli kitapların dezavantajları, bazı çocuklarda kitabın fiziksel yönlerine odaklanarak metni ikinci plana atabilmektedir. Bu durum, kitapla kurulan ilişkinin içerik temelli değil, sadece eğlence odaklı olmasına neden olabilmektedir (Justice ve Kaderavek, 2004). Hareketli kitaplar, karmaşık yapıları nedeniyle kolayca zarar görebilmektedir. Özellikle 5-7 yaş grubundaki çocukların yoğun kullanımı, kitabın ömrünü kısaltmaktadır (Ünal, 2016). Görsel ve hareketli öğelerin aşırı yoğunlukta olması, çocuğun dikkatini dağıtabilir ve bilgi aktarımını zorlaştırmaktadır. Sweller (1988), bu durumu “bilişsel yük kuramı” ile açıklamaktadır. Hareketli kitaplar genellikle kısa ve basit metinler içerdiğinden, çocukların kelime dağarcığının gelişimine sınırlı katkı sağlamaktadır (Neuman ve Roskos, 2007).

2.5. Çocuk Edebiyatının Disiplinlerarası Bir Araştırma Alanı Olarak Gelişimi

Çocukların hem geleneksel hem de modern bakış açısıyla ele alınması, çocuk edebiyatını günümüzde üzerinde sıkça durulan bir araştırma alanı haline getirmiştir. Edebiyat başlı başına üzerinde düşünülmesi gereken bir alandır. Bununla birlikte çocuk edebiyatı birçok perspektiften incelenen bir alandır. Geleneksel çocukluğun araştırılması ve sorgulanmaya başlanması üzerine modern çocukluk kavramları üzerinde durulmaya başlandıkça çocuk edebiyatı konuları da gündeme gelmeye başlanmıştır (Arifoğlu, 2019). Çocuk edebiyatı “Çocukların duygu, düşünce, dikkat, algı ve hayal gücüne hitap eden; çocukların bakış açısını ve çocukların hayal dünyasını olduğu gibi gerçekliklerini de gözler önüne seren, hem açıklayıcı hem de içten ve anlaşılır olan; bu sayede çocuklara okumayı sevdiren ve kitap okuma alışkanlığı kazanmasını sağlayan, çocukları okuyan, gelişen, araştıran, eğitime önem veren, bilgi biriktiren yetişkinler olmasının önünde basamak olan geçiş edebiyatı” şeklinde tanımlanmıştır. Çocuk edebiyatının en önemli kavramlarından birisinin çocuğa yönelik kavramı olduğu açıkça ifade edilmiştir (Şirin, 2016:24).

Çocuk edebiyatının da gelişmesiyle yazılı kaynaklara eğilim artmıştır. Yazılı kaynaklarda gelişmeler görüldükçe çeşitliliğin artmasıyla hareketli kitaplar çocuklar için de kullanılmaya başlanmıştır. Çocukların yaş seviyesine uygun olmayan bilgiler

resimlendirilmeye başlanmıştır. Resimlendirmeler sonrasında da hareketli kitaplar batı kültürlerinde yaygınlaşmıştır. Geç de olsa batı kültüründen kültürümüze doğru yayılmaya başlanmıştır. Çocuk edebiyatı, Tanzimat Dönemi'nden itibaren gündeme gelmeye başlanmış olup günümüzde hala üç temel unsur etrafında ele alınmaktadır: İçerik, tema-konu ve biçim. Bu unsurlar arasında yer alan biçim, özellikle hareketli kitaplar aracılığıyla önemli bir görev üstlenmiştir. Pop-up kitaplar, tarihi unsurları günümüze taşıyarak çocuklara hem müze kültürünü benimsetmekte hem de tarihi bilgilere ilgi duymalarına teşvik etmektedir. Çocuk edebiyatı sadece ahlaki boyutu değil, duygu, dil ve ifade şekli açısından sanatsal değeri olan eserler literatüre kazandırılmalıdır (Taşdelen, 2013:78).

Çocuk edebiyatı göze hitap eder şekilde olmalıdır. Estetik algı oluşturma etkisi görsel açıdan estetik yönelimli olmalıdır. Renkler ve çizgilerle süslenen edebi eserler çocukların görsel hafızasına yazılacaktır. Bu durum, pop-up kitapların hem sanatsal hem de eğitsel açıdan değerini artırmaktadır. Sanata katkısı tartışmasızdır. Çocukların zihinsel gelişimi büyük oranda görsellik üzerinden gerçekleştiğinden, estetik öğeler ve canlı görseller çocukların dikkatini çekmekte ve zihinsel ile duygusal dünyalarına hitap etmektedir. Bu sebeple çocuk edebiyatı, zengin ve çeşitli görsel içeriklerle desteklenen özel bir edebiyat türü olarak öne çıkmaktadır. Çocuk edebiyatını, tarihini sanatını ve çocuğa dair sözel ifadeli bütün kaynakları bu perspektifle ele aldığımızda aslında görselliğin ne kadar önemli olduğunu görmek mümkündür (Arifoğlu, 2019). Görselliğin bu kadar önemli olduğu yaş kesiminde pop-up kitapların bilime, sanata, edebiyata, tarihe kültüre katkıları göz ardı edilemez bir hal almaktadır. Hareketli kitap şeklinde oluşturulan kaynakların en güzel özelliklerinden birisi de soyut işlemler dönemindeki olan çocuklar için yazılı ifadeleri somutlaştırıp çocuklara somut bilgiyi vermesidir. Bilgi somut şekilde çocuklara ulaşır ve akılda kalıcılığı artar. Sözel ifadeler ve yazılar yalnızca tanım, tarif ve öğreticilik sınırlarında kalırken pop-up çocuk edebiyatını, sanatını, tarihini ve kültürünü somutlaştırır.

Okuma kültürünün bireylere erken yaşlarda kazandırılması, onların yaşam boyu bilinçli, donanımlı ve eleştirel düşünebilen bireyler olarak gelişmelerine zemin hazırlar. Bu kültürün oluşmasında çocuk edebiyatı temel bir rol oynamaktadır. Türk

kültüründe de okuma alışkanlığının küçük yaşlarda kazandırılması, eğitsel hedefler arasında öncelikli yer tutar. Çocuklara yönelik edebi eserler, bu hedefe ulaşmada etkili birer araç olarak görülmektedir. Ancak günümüz dünyasında sosyal medya ve dijital teknolojilerin yaygınlaşması, bu süreci olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Bu duruma karşın, hareketli kitaplar çocuk edebiyatında hem ilgi çekici hem de destekleyici birer yenilik olarak önemli katkılar sunmaktadır (Arifoğlu, 2019; Yanto vd. 2023).

3. MÜZE

Müze tanımı birçok farklı şekilde tanımlanmış olsa da Uluslararası Müzeler Konseyi (ICOM) müze kavramını ‘Gelişimin ve toplumun hizmetinde bulunan, yaşadığı çevreye ve insana tanıklık eden nesnelerle ilgili araştırmalar yapan, halka açık şekilde olan, koruyan bilgi paylaşan, eğitim ve zevk alma üzerinde sergileyen bağımsız kurumlardır’ şeklinde tanımlamıştır (ICOM, 2022). Müzeler tarihimizi geleceğe aktarır. ICOM; herhangi bir kurumun müze olabilmesi için bazı tanımlamalara uygun olması gerektiğini kaynaklarında yayımlamıştır. İnsanlar ve çevreleri ile ilgili kanıt toplayan, koruyan, arkeolojik, etnografik ve tarihsel yerlerin olması, canlı şekilde hayvan ve bitki türlerini barındıran botanik veya hayvanat bahçeleri olması, kar amacı olmayan sergiler ve galerilerin olması, müzelerden sorumlu ulusal uluslararası, halka açık müze organizasyonlarının olması ve müzenin araştırma, dökümantasyon, iletişim ve diğer aktivitelerini üstlenen ve yine kar amacı olmayan organizasyonların olması, fiziksel olarak varlığı olmayan kaynakların korunmasında aynı zamanda devamlılığın sağlanmasında görevli bulunan kültürel merkezlerin olması gereklidir’’. (Budak, 2012:1-14).

Müze kelime anlamı olarak Yunan Mitolojisinden Mouseion olarak gelir. Mouseion Yunan mitolojisinde tapınak, bahçe, dağ, kır gibi ortamlar ya da şenlik, festival v.b. durumlar için de kullanılmıştır. Müzeler, bireylerle alakalı soyut ve somut değerleri halka açık şekilde sunar. Son yıllarda müzelerdeki çeşitliliğin artmasıyla müzeler sınıflandırılmak durumunda kalmıştır. Hizmet ettikleri bölgeye, idari birimlere, koleksiyonların sergilenme şekillerine ve hitap ettikleri kesime göre ayrılırlar. Müze, insanlık tarihine, doğaya, sanata ya da bilimsel gelişmelere ait maddi

ve manevi değerlerin toplanarak korunması, sergilenmesi ve gelecek kuşaklara aktarılması amacıyla oluşturulmuş kurumlardır (Mairesse, 2019). Bu yapılar, sadece geçmişin izlerini taşıyan nesnelerin sergilendiği alanlar değil, aynı zamanda kültürel mirasın bilimsel yöntemlerle incelendiği, anlamlandırıldığı ve topluma sunulduğu bilgi merkezleridir. Müze koleksiyonları; arkeolojik eserlerden sanat yapıtlarına, etnografik objelerden teknolojik buluşlara kadar geniş bir yelpazeyi kapsar. Bu yönüyle müzeler, kültürel kimliğin korunmasında ve toplumsal hafızanın inşa edilmesinde önemli bir rol üstlenir. Günümüzde müze kavramı yalnızca fiziksel mekânlarla sınırlı kalmayıp, dijital platformlar üzerinden de erişilebilen interaktif yapılar hâline gelmiştir (Kandemir ve Uçar, 2015). Eğitim, araştırma ve eğlence işlevlerini bir araya getiren müzeler, çocuklardan yetişkinlere kadar her yaştan bireye hitap edebilecek şekilde yeniden tasarlanmaktadır. Ayrıca müzeler, turizme katkı sağlayan, ekonomik ve sosyal kalkınmayı destekleyen kurumlar olarak da değerlendirilmektedir. Bu bağlamda müze, sadece geçmişe açılan bir pencere değil; aynı zamanda bugünü anlamaya ve geleceği şekillendirmeye katkı sunan dinamik bir kamusal alan niteliği taşımaktadır (Alberti, 2005).

TDK ise müzeyi; “Sanat ve bilim eserlerinin veya sanat ve bilime yarayan nesnelerin saklandığı, halka gösterilmek için sergilendiği yer” olarak tanımlamıştır.

Osman Hamdi Bey, ilk Türk arkeolog olarak bilinmektedir. İlk arkeolojik çalışmalarını Bağdat’ta gerçekleştirmiştir. Arkeolojik çalışmaların yapılmasıyla ilgili yasaların çıkartılmasını sağlamış ve modern arkeolojinin kuruluş temellerini Osmanlı’da atmıştır. İlk önemli kazısını 1887-1888 yıllarında Sayda Kral Mezarlığıdır. Bunun yanında birçok kazılar yapmış ve İstanbul Arkeoloji Müzesi müdürü olarak 29 yıl görev yapmıştır (Cezar, 1987).

3.1. Türkiye’de Müzeciliğin Başlangıcı

Anadolu Selçukluları Konya Alaeddin Tepesi’ndeki surlar yapılırken taşların arasında antik çağın kalıntılarını, kabartmalarını ve heykellerini yerleştirmişlerdir. İlk müze denemelerinin orada yapıldığı düşünülmektedir. Osmanlı Döneminde ise eski

çağlardan kalmış olan eserlerin kaybolmamaları ve yok olmamaları için depolarında sakladıkları bilinmektedir. Osmanlılar kullanım özelliğini yitirmiş olan silahlarını da dahil olmak üzere bahsi geçen depolarda saklamış ve koruma altına almaya çalışılmıştır (Yücel, 1999:30). Toplamak ve biriktirmek canlıların ortak özelliğidir. İnsanların tarih boyunca özel, kutsal veya değerli gördükleri nesneleri biriktirme ve saklama eğilimi, koleksiyonculuğun temelini oluşturmuştur. İlk zamanlarda içgüdüsel olsa da zamanla tarihi ve sanatsal olarak süregelen bu işlem zaman geçtikçe daha da bilinçli şekilde ve belli bir amaca hizmet eder şekilde sistemli toplama eylemine dönüşmüştür (Özkasım ve Ögel, 2011). Bu koleksiyonlar bugünkü müzelerin temelini oluşturmuştur. İlk zamanlarda sadece nesne merkezli yaklaşımla başlansa da zamanla halka açık hale gelmiş, ziyaretçi ve iletişim merkezli bir hal almıştır. Antik çağlardan bugüne dönemlerin ekonomik, siyasi ve toplumsal değişimleri, teknolojik gelişmeleri koleksiyon yapma müzecilik kavramını bugünkü haline taşımaya destek olmuştur. Yüzyıllar öncesine dayanan farklı sebeplerle saklanmış ve çeşitli amaçlarla nesneler biriktirilmiş ve bütün bunların sonucunda ortaya çıkan koleksiyonların toplumsal, siyasal ortamın yansımaları olarak karşımıza çıkan müzeler kurulmaya başlamıştır (Altun, 2008). İlk olarak sanatsal objelerin, kutsal eşyaların toplandığı hazine binaları inşa edilmiştir. Yunan döneminde halka açık sergiler düzenlenmiş ve bu sergilerde önemli sanatçıların eserlerine yer verilmiştir. Orta Çağ döneminde manastırlar ve kiliselerdeki değerli eşyalar bazı zamanlarda halk tarafından görülmesi, halk müzesi niteliğini kazanmasına sebep olmuştur. İslam uygarlıklarında da benzer uygulamalar görülmüştür. Külliyelerin içerisinde el yazıları, bilimsel aletler, kutsal eşyalar halka sergilenmiştir. 17. Yy. 'dan itibaren, zevke ve kişisel ilgiye göre oluşturulan koleksiyonlarda artmaya başlamıştır. 18. Yy. 'da koleksiyonculuk yaygınlaşmış, antikacılık da eklenerek müzayede evleri açılmıştır. Zamanla müzeler, her kesimden insana hitap eder duruma gelmiştir. 19. Yy. 'da İngiltere, Fransa, Almanya, ABD müzeleri ve koleksiyon sergilerini siyasi güç gösterisi olacak hale getirmişlerdir. Bahsi geçen bu sömürgeci ülkeler diğer ülkelerden getirdikleri ender parçaları yeni açtıkları müzelerde sergilemeye başlamışlardır. 20. Yy.'ın ilk zaman dilimine bakıldığında Amerika ve Avrupa çağdaş sanat müzeleri daha yaygınken zamanla bilim ve teknoloji müzelerinde artışlar olmuştur (Artun, 2006).

Müzeler teknoloji ve sanayideki başlıca gelişmeleri sergilemek, halkı eğlendirmek ve bilgilendirmek amacıyla insanların dikkatini çekecek her türlü obje ve nesneleri halka sergilemeye başlamışlardır. Özel kurslar ve konferanslar toplantılar gibi etkinliklerle birlikte okul öğrencileri için öğretici sergiler ve programlar düzenlemiştir. Birinci ve ikinci dünya savaşları sırasında da özellikle çocuklara eğitime devam edemedikleri zamanlarda müzelerin eğitimdeki önemi yer aldığı ve katkı sağladığı görülmüştür (Özkasım ve Ögel, 2011). 19. yüzyıl da Osmanlı İmparatorluğu batılılaşmasının kültürel ve miras açısından yansıması olarak ortaya çıkmış ve günümüze kadar gelişip çeşitlenerek ulaşmıştır. Türk müzeciliğinin temeli Osmanlı İmparatorluğu'nun somut adımlarıyla birlikte temeli atılmıştır. Türk müzeciliği kurumsallaştırılması için bazı çalışmalar yapılmıştır. Koruma ve toplama konusunda yasalarla uygulamalar ve kanunlar çıkartılmıştır. 1845 yılında taşınabilir eserler korunmaya başlanmıştır (Gürsoy, 2007:110).

Cumhuriyet'in ilan edilmesiyle 19. Yüzyılda Avrupa'nın devletleşme süreçlerinde genel olarak geçmişi şekillendirme konusunda çalışmalar Türkiye'de etnografya koleksiyonunun korunması ve bir araya toparlanması ile eski eserlerin bakım ve onarımı farklı devlet kurumlarına verilmiş olsa da mülkiyet ve korunmasıyla ilgili merkezîyetçi anlayış günümüze kadar sürmüştür (Madran, 1977). Millet Meclisi Hükümeti 1920 yılında "Türk Eski Eserler Müdürlüğü" olarak kurulup etnografik ve arkeolojik eserlerin toplanıp korunmasına dair görev edinilmiş ve çalışmalar yapılmıştır. Türk Eski Eserler Müdürlüğü zamanla ünvanını değiştirip Kültür Müdürlüğü adıyla hizmet vermeye devam etmiştir. Kültür Müdürlüğü Tarihi anıtların tespit edilmesini sağlamak, Türklere ait etnografik belge ve eserleri bir araya toplamak, kütüphanelerin zarar görmesine ve kayıplar yaşamasına engel olmak amacıyla çalışmalarını yürütmüştür (Madran, 1977).

3 Mart 1924 yılında Halifeliğin kaldırılması sonucunda müze, sergi gibi birikimler bulunan bu yerler Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin himayesi altına girmiştir. 1930 yıllarında Halkevlerinin içerisinde sergi ve müzelere ait farklı bölümler açılmıştır. Halkevlerinin içerisinde müze ve sergi için çalışan bireyler müze kültürü ve sanat eserleri korunması ve sergilenmesi alanlarında çalışmalar yapılmaya devam

edilmiştir (Atasoy, 1992). Türkiye’ deki müzeler sık sık bakanlık değişikliğine uğramıştır. Ancak günümüzde denetlenmesi, sergilenmesi ve korunması görevi Kültür Bakanlığı tarafından yapılmaktadır (Kantarcıoğlu,1990; Özkasım,1995 ten aktaran Özkasım, Ögel, 2005).

3.2. Müze Türleri

18. 19. ve 20. yüzyıllarda kurulan müzeler içerisinde birçok koleksiyon bulundurduğundan dolayı genel müzeler olarak kabul edilmektedir. Genel müzeler içerisinde birçok eser bulundurduğundan dolayı müzeler arasında en makbul olanları olarak kabul görmektedir. Dünya tarihi süresince Müze kelimesi bellek tanrıçası olduğu ifade edilen Mnemosyne’ nin kızları olarak ifade edilen Mousa’nın evi anlamına gelmektedir (Erhat, 2006:208). Ancak günümüzdeki anlamına en yakın olarak, en geçmiş tarih üzerinde bakıldığında MÖ 4. Yüzyılda kurulmuş olan İskenderiye Müzesi ve Kütüphanesidir. Bu İskenderiye Müzesi’nde Mezopotamya, Hint ve Helen medeniyetlerine dair fazlaca yazılı kaynak içerdiği bilinmektedir (Bloom, 2003:307). İnsanlık varolduğundan bu yana ürettikleri ve önemli gördükleri ender bulunan nesneleri biriktirmiş ve saklamış koleksiyon haline getirmişlerdir (Artun, 2006:28).

3.2.1 Arkeoloji Müzeleri

İnsanlık tarihi boyunca süregelen kültürel geçmişini, kültürel değişimi ve kültürlerin birbiriyle ilişkisini inceler. Buna ek olarak kazı çalışmaları sonucunda ortaya çıkan tarihi eserleri sanatsal, tarihsel ve kültürel yönden inceleyen arkeoloji bilimidir. Arkeoloji müzelerini oluşturan eserler, arkeoloji çalışmalarında ulaşılan eserlerin oluşturduğunu ifade etmek mümkündür. Arkeoloji müzeleri genellikle açık hava müzeleri olarak sergilenmektedir. Bazı arkeoloji çalışmaları sonucunda karşımıza çıkan eserleri ise yine bahsi geçen sit alanlarında sergilendiğini ifade etmek mümkündür. Ülkemize bakıldığında en yaygın müze türü Arkeoloji Müzeleridir.

Ülkemizdeki bu müzeler Anadolu'nun tarih öncesi döneminden, Bizans'ın son yıllarına kadar sayısız eseri bünyesinde sergileyen maddi kültür belgeleri koruma altındadır (Atasoy, 2000). Arkeoloji müzeleri neredeyse her şehirde bulunmaktadır. Madenlerden elde edilmiş olan eşyalar, cam, heykel, sikke, tunç, çömlek ve heykel gibi eserleri bünyesinde muhafaza eder ve sergiler (Olsen ve Svestad, 1994).

3.2.2. Sanat Müzeleri

Sanat değeri olan ve tablolar, heykeller, çizimler şeklinde yüzyılların birikimini sergileyen müzelerdir. Sanat müzeleri, mobilya, maden, seramik sanatçı kitapları v.b. eserlere sahip olan müzelerdir. Sanat müzelerinin içerisine Modern Sanat Müzelerini de dahil etmek gereklidir (Duncan, 1995). Modern Sanat Müzelerinde Salvador Dali, Pablo Picasso ve Paul Cezanne gibi ressamların eserleri olduğu gibi birde film ve film karelerini de Modern Sanat Müzelerinde görmek mümkündür. Sanatçıların manevi olarak değerli olan ve maddi değer taşıyan eserleri bir arada toplayarak sergilediği müze türüdür (Kısa, 2012:14-15).

3.2.3. Etnografya Müzeleri

İnsan topluluklarının oluşturduğu maddi kültürlere etnografya denir. Ev eşyaları, giyim, avcılık, süs eşyası, yapı malzemeleri, halk sanatlarına ait aletler ve tarım aletleri etnografya konusu içerisinde incelenebilmektedir. Sosyal grupların hayat şekilleri, dili ve ekonomisi etnografya çatısı altında incelenilir. Bu müzeler, halk sanatı, gelenekleri ve kültürleri nesilden nesile taşınmasında önemli rol alan müze çeşididir. Etnografya müzeleri bireylerin çevresiyle ve yakın kültürdeki bireylerle iletişimi kuran ve bu iletişimi aktaran müzelerdir. Milli değerleri, giyim şekillerini ve aynı zamanda aile gelenek göreneklerini hatta mesleklerini anlayabilmek açısından etnografya müzelerinde bulunan eserleri incelemek önemlidir (Kısa, 2012:15-16)

3.2.4. Tarih Müzeleri

Tarih müzeleri, tarihin bugün ve gelecekle ilgili durumunu inceleyen, yöreyi, ülkeyi, kurumu, toplumsal ve siyasal çerçeveden araştıran ve sergileyen müze çeşididir. Ülkemizde tarih müzelerinden ziyade, Beylikler, Osmanlı Dönemi maddi kültür ve sanat eserleri, Anadolu Selçukluları müzelerimizde yer almaktadır (Ertürk, 2012).

3.2.5. Doğa Tarihi ve Jeoloji Müzeleri

Kültür ve doğayı merkezine alan mineroloji, zooloji, dinazorlar, antropoloji gibi içeriğe sahip olan bilimleri ve konuları eğitime sunmak amacıyla kurulmuş olan müze çeşididir. Türkiye’de Maden Teknik Arama Enstitüsü Doğa Tarihi Müzesi örnek olarak verilebilecekken Dünya’ da Londra Doğa Tarihi Müzesi ve Washington D.C. Doğa Tarihi Müzesi örnek olarak gösterilebilmektedir (Madran, 2001).

3.2.6. Bilim ve Teknoloji Müzeleri

Bilim ve Teknoloji Müzeleri, ziyaretçilere bilimin temel ilkelerini tanıtmak, deney yapmalarını ve gözlem yapmalarını sağlamak, bilimi-teknolojiyi sevdirmek, eğitime katkı sunmak gayesiyle kurulmuş olan müze çeşididir (Bozdoğan, 2007:16). Bilim ve Teknoloji Müzeleri’nin varlığı ülkelerin gelişimi açısından önemli rol oynamaktadır. Bilimin ilerlemesi ve gelişmesi toplumun çoğunluğunun geçmişiyle ilişkili bilgileri öğrenmesiyle ilişkilidir. Bilim ve Teknoloji Müzeleri’nde o zamana kadar keşfedilmiş ve yaratılmış olan her türlü bilime ve teknolojiye katkı sağlayan buluntuların kullanım ve amaçlarını topluma öğretir niteliktedir. Bilim ve Teknoloji Müzeleri’nde ziyaretçilere aletleri deneyimlemesi için bile fırsat verilmektedir (Sezgin ve Karaman 2009:15).

3.2.7. Ekomüzeler

Ekomüzelerde diğer müzelerden farklı olarak koruma, sergileme ve araştırmadan ziyade üretim şekillerinin tanıtımının yapıldığı ve hatta uygulama şeklinin canlılığının korunduğu bir müze şeklidir. Üretimin yapılış şeklinin görselleştirildiği müzedir. Aynı zamanda bu müzede sergilenen, üretilen ürünlerin satışları da yapılmaktadır. Ekomüzelerde balıkçılık, peynir yapımı ve ekmek yapımı gibi besinlerin yapılış şekli sergilendiği gibi ayrıca uygulama da yapılmaktadır. Bu müzeler sadece yiyecek olarak değil, cam ve mücevherat yapımı, deri işlemeciliği, sabun yapımı gibi ürünlerinde yapılışını ve tanıtımını yapan müzelerdir (Boyar 2006:70-73).

3.2.8. Endüstri Müzesi

Sanayi Devrimi ile birlikte endüstri müzeleri de gelişim göstermeye başlamıştır. Demir-çelik endüstrisinin oluşumu ile birlikte toplumun bilinçlenmesini sağlamak ve ülkeye bilimi yaymak amacıyla yapılan işlerin sergilenmesiyle ortaya çıkan müze türüdür. Buhar makineleri keşfedilmesi, ticaret, tarım ekonomik değişikliklere ve yükselişi sağlamıştır. Bu yükselişi topluma sergilemek amacıyla da sergilenen koleksiyonların artmasıyla da Endüstri Müzeleri kurulmuştur. Türkiye de ilk olarak İstanbul Enerji Müzesi olmuştur. Bu müze Osmanlı Devleti'nin ilk elektrik santrali olan İstanbul Silahtarağa Elektrik Santrali dönüştürülerek yapılmıştır (Ertürk, 2012).

3.3. Müze ve Eğitim

İnsan hayatında önemli bir yer alan temel eğitimde vatandaşlık, vatanseverlik ve sosyalleşme gibi amaçlar uluslararası anlayış, kültürler arası hoşgörü ve barış gibi amaçlarla bütünlük içerisinde ele alınmaktadır. Konulara ve öğretmenlere ağırlık veren bir yaklaşımdan daha çok problem çözmeye yönelik, öğrenci merkezli, değer gelişimli ve duyuşsal özelliğe daha çok eğilim gösteren bir yaklaşım olmuştur yaparak

ve yaşıyarak öğrenme. Bu nedenle Neden? Nasıl? Sorularının yerine, Ne? sorusu eğitimi meşgul eden soru olmuştur.

Müze eğitiminde 20. Yüzyılın sonlarında anlayış değışikliğı ortaya çıkmıştır.1950’li yıllara kadar müzelerde daha çok okul programları ve çocuklara ilişkin eğitim çalışmaları yürütölürken, 1950’ den sonra çok sayıda ve her geçen gün sayıları artarak yetişkin bireylere de eğitim vermeye başlamıştır. Endüstri toplumundan bilgi toplumuna geçişin yaşandığı bu dönemde bilginin değeri artması ile müzeler de toplumun istediğı bilgiye ulaşabileceğı önemli bir kurum haline gelmiştir. Halkın gerekli bilgilere ulaşabilmeleri herkes adına büyük bir adım olmuştur. Bu nedenle halkın müzelere ilgisi artmıştır. 1960 yılının sonrasında Amerika ve Avrupa da düzenlenen çeşitli raporlarla müzelerin eğitime sağladığı katkı vurgulanmıştır (Hein, 2013).

1970 yılı sonrasında yeni bir müzecilik anlayışı baş göstermeye başlamış, müzecilikte koleksiyonların toplanmasından ve nesne odaklı bilgi sunulması temeline dayanan yaklaşımdan, elde bulunan mevcut koleksiyonların yorumu ve izleyiciye sunulmasına dayanan izleyici merkezli yeni bir anlayışa geçilmiş, müzelerin eğitime verdiği önem daha öne çıkartılmıştır. 1980 yılından sonra ise farklı yaş gruplarına verilen farklı eğitim yöntemleri müzecilikteki farklı eğitim alanlarını oluşturmuştur. Artık bireysel öğrenme deneyimi, kişisel seçim ve ilgiler önem kazanmaya başlamıştır. Müzelerde insanların özelliklerine ve yaşlarına göre gruplara ayrılımları gerektiğı kanısına varılmıştır (Hooper, 2007). Dünyada müze eğitimi özellikle 1990 yılından sonrasında ayrı bir uzmanlık ve eğitim gerektiren bir alan haline gelmiştir. Müzelerin eğitim alanlarında müze eğitimi konusunda uzman olmuş, deneyim kazanmış ve işini profesyonel olarak yapan uzmanlar görevlendirilmiştir. Bu sebepten dolayı dünyanın pek çok ülkesinde üniversitelerde müzecilik ve müze eğitimi bölümleri açılmıştır. Müzeler günümüzde izleyici merkezli olarak hizmet vermektedir. 21.yüzyılda iletişim teknolojisi ve araçlarındaki gelişimin müzelere yansıması da müzelerdeki eğitim çalışmalarını yakından etkilemiştir (Hein, 2006). Müzelerde teknolojinin olanakları ile etkileşimli Facebook, Twitter, eğlenceli ve eğitsel sergiler düzenlenmekte sosyal medya araçları da gerektiğinde kullanılarak müzelerin dışında

da izleyicilerle iletişim kurulmakta ve müzelerin eğitim etkinliklerine erişilebilir olmaktadır. Müzeler ulusal ve uluslararası alanlarda da çeşitli kurum ve kuruluşlarla iş birlikleri ve projeler gerçekleştirmektedir.

Çağdaş öğrenme kuramına göre, öğrenmenin gerçekleşebilmesi için aktif katılım gerekmektedir. İnsanların anlamlı öğrenme yaşayabilmesi için, geleneksel standartların ötesine geçerek araştırmacı bir tutum geliştirmesi önemlidir. Bu nedenle de eğitimde sürekli değişik bakış açısına ve aktif öğrenme şekillerine yer veren, nesnelerle insanın hayatı arasında bağlantı kuran, uygulama yapma, tahminde bulunma, deney ve sonuçlar çıkarma şansı veren yaşantılara öncelik verilmelidir. Ki bu da müzeler de o dönemlere yolculuk yapma şansı vermektedir. Yaparak yaşayarak öğrenme ve çağdaş öğrenme kuramı yaklaşımını destekleyen sergiler, müzelerin içerisinde fazlasıyla bulunmaktadır. Her yaştan bireyleri o döneme yolculuk ettirmektedir. Günümüzde müzelerin en önem arz eden vazifelerinden biri, toplumun kültürel mirasını toplumun yararına korunmasının yanı sıra toplumun kültür ve eğitiminin artırılması için çalışmalar yapmaktır. Müzeler bu görevlerini müze eğitimi olarak bilinen çalışmalarla sağlamaktadır. Müze eğitimi toplumun gelişimine ve yaşam boyu eğitimine müze koleksiyonları ve müze nesneleri vasıtasıyla katkıda bulunma sürecidir (Hooper-Greenhill, 1999). Eğitim kavramı müzelerin var olduğundan bu zamana kadar olan süreçte müzelerle bağdaştırılmıştır. Lakin müzelerde eğitime bakış toplumsal yaşam, eğitim ve müzecilik alanındaki gelişmelere doğru orantılı olarak gelişmiştir. 20.yüzyılın sonlarında müzelerde eğitim daha da genişletilmiş, daha çok eğilim göstermiştir. Eğitimin konuları giderek genişletilmiştir. Farklı bir bilimsel disiplin olarak müze eğitimi alanı ortaya çıkmıştır (Karatay, 2015).

Müze eğitimi kültürü zaman alıcı bir süreçte gelişmiş, ana başlık olarak toplum yaşamı, müzecilik alanındaki değişimler ve eğitimden etkilenecek şekil almıştır. Aynı ayrı zamanlarda da müzelerde eğitim farklı roller ve değişik anlamlar kazanmıştır. Müzeler kuruluşlarından itibaren eğitim kavramı ile ilişki içerisinde değerlendirilmişlerdir (Abacı, 1996). Müzelerin eğitim amacı güderek kurulmaya başlamaları ise Fransa'daki Aydınlanma hareketleriyle meydana gelen toplum yapısı ve bununla beraber gelen 1789 Fransız Devrimi'nin hemen sonrasında halka

açılmalarıyla başlamış Endüstri Devrimi'nin etkisiyle hızlanmıştır. 1793 yılında yeniden yapılandırılarak tarihin ilk halk müzesi adıyla açılan Louvre Müzesi, milliyetçilik akımını herkese ulaştırmak ve aşılacak üzere toplu halk eğitimi aracı olarak görmüşlerdir. 19. yüzyılda Endüstri Devriminin hemen ardından nüfus şehre göç etmiştir. Halk bilim ve endüstriyle biçim almaya başlamıştır. Bu da 19. yüzyılda öncelikle Amerika ve Avrupa da müzelerin eğitim bakımından yapılanmasında etkili olmuştur (Gökçearsan, 2016).

Müzelerdeki eğitim çalışmaları temel olarak eğitim programları, yayınlar ve sergiler aracılığıyla gerçekleştirilir. Sergiler müzelerin eğitim işlevlerini gerçekleştirdikleri en önemli yöntemleridir. Müzelerde sunulan eğitim programları genel olarak şu insanlara yöneliktir: Gençler aileler ve engelliler, öğretmenler ve öğrenciler, yetişkinler ve çocuklar. Çocuklar müzelerin temel hedef kitlesini oluşturmaktadır. Bağımsız olarak ulaşıldıkları gibi aile topluluklarıyla da kolaylıkla ulaşılabilirler (Çetin, 2002). Sonuç olarak müze eğitimi, artık iyi bir şekilde yönetilen bütün müzelerin ayrılmaz bir parçası olarak nitelendirilmekte, sürekli gözden geçirilmekte, değerlendirilmekte ve geliştirilmektedir. Müzelerde eğitime verilen önem ve sunulan hizmetlerin kaliteli olması adına üniversitelerde müze eğitimi üzerine uzmanların yetiştirilmesi ve sonrasında da müzelerde görevlendirilmesi gerekmektedir. Müze eğitim uzmanı olmayan müzeler de farklı kurum ve kuruluşlarla iş birliği içinde eğitim programları hazırlayabilirler (Gökçearsan, 2016).

Müze denildiğinde her ne kadar geçmişten bahsedilse de günümüzde teknolojik gelişmeler de müzelerde kullanılmıştır. Müzeler geçmişten günümüze kadar farklı yöntemler ve araçlar kullanarak müzeyi ziyaret edenlerle etkileşim içinde olmuşlardır. Günümüzde teknolojinin hız kazanarak ilerlemesiyle müzeler de teknoloji çağından payına düşeni almıştır. Günümüzde müzeler teknolojiden destek almış ve dijital platformlarla müze ziyaretçilerinin deneyimleri zenginleştirilmiştir artırılmış gerçeklik teknolojileri kullanılmıştır. Teknolojinin müze de kullanılması sayesinde artırılmış gerçekliği deneyimleyen ziyaretçiler somut dünyadaki eserlere döneminin objelerini ekleyerek eserleri daha iyi anlaşılabilir ve interaktif şekilde deneyimleyebilir ve gözlemleyebilirler (Karatay, 2015).

3.5. Anadolu Medeniyetleri Müzesi

Anadolu Medeniyetleri Müzesi, 1997 yılında (EMYA) Avrupa Müze Formu'nda EMYA Ödülü' nü kazanmış olan en önemli arkeoloji müzeleri arasında bulunmaktadır. Yılda 200.000 yerli ve yabancı turist tarafından ziyaret edilmektedir. 1921 yılında Paleolitik Çağ'dan bugüne kadar önemini korumakta ve Anadolu kültürü hakkında bilgileri dünyaya yaymaktadır (Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, 2014). Müze'de dijitalleştirilmiş olan koleksiyonlar, arkeolojik kazılar sonucu bulunan eserleriyle kültürel mirası koruyan Türk tarihi boyunca önemli olan konumunu korumuştur. Eğitime, sanata, kültüre verilen önemi gözler önüne seren Turizm Bakanlığına bağlı olan bir devlet müzesidir. Anadolu Medeniyetleri Müzesi çalışmalarının içerisinde tarih bilincinin korunması, kültürel mirası tanıtmak ve korumak amaçlanmıştır. Müze tarih ve kültür eğitimine yıllar boyunca önem vermiştir. Aynı zamanda Anadolu Medeniyetleri Müzesi eğitim programı kapsamında çocuk olimpiyatları, çocuk şenlikleri, okul-müze projeleri ve ayrıca özel öğrenme gereksinimli çocuklara yönelik projeler de oluşturmaktadır. Bunun yanında Avrupa Birliği projelerine de katılım sağlamaktadır (Demirderen, 2020).

3.5.1. Müzenin Konuu

Görsel 4: Müze Girişi

Görsel 5: Müze Bahçesi

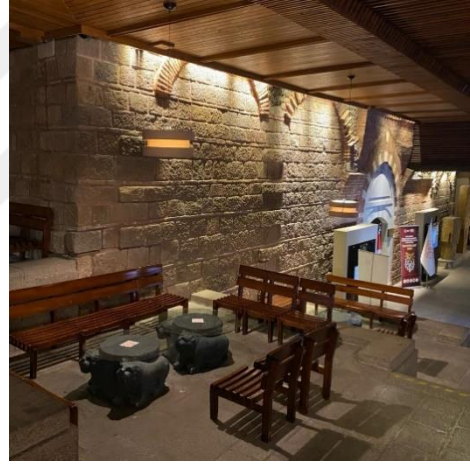
Görsel 4-5: Anadolu Medeniyetleri Müzesi

Ankara Kalesi'nin dar taş döşemeli yollarından sonra ulaşılan, müzenin girişi büyük bir kapıdan bahçeye açılarak sağlanır. Öncelikle güvenlik geçişi sonrası misafirleri, bahçenin ortasına yerleştirilmiş bir kartal heykeli karşılamaktadır. Müzenin bahçesi çimlerle ve ağaçlarla yemyeşildir. Ayrıca çok sayıda ve farklı ebatlarda pitoslar, kafası olmayan insan heykelleri, aslan heykelleri ve steller bulunmaktadır. Bahçenin zemini taş ile döşenmiştir.

Müze bahçesinde ziyaretçilerin dinlenebilecekleri ve etrafı izleyebilecekleri bir kafe bulunmaktadır. Ayrıca bahçede oturma alanları, banklar ve tuvalet birimleri de bulunmaktadır. Müze içerisinde hediyelik eşya satış alanı olup müzeye dair hatıra, bilgilendirme amaçlı dergi, biblo gibi ürünler alınabilir.

Görsel 6: Müze içerisindeki hediyelik eşyacı

Görsel 7: Müze içerisindeki dinlenme bölümü

Görsel 6-7: Anadolu Medeniyetleri Müzesi

Han'ın ana girişinin karşısında müze çalışanları için bir otopark alanı bulunmaktadır. Yolu otoparka bağlayan büyük otomatik garaj kapısından araç giriş-çıkışı sağlanmaktadır.

3.5.2. Frigler

Frigler, M.Ö. 1200'lü yıllarına doğru, dalgalar halinde ortalama 400 yıl süren Trak göçleri, Hititlerin yıkılışı ile beraber Anadolu'ya yerleşmeye başlamışlardır. Dönemin en altın çağlarını ünlü kralları Midas ile yaşamışlardır. İlk yerleşimleri dağınık olarak küçük evlerden oluşmaktadır (Tüfekçi ve Sivas, 2013).

Frigler, soylu Tümülüslerindeki buluntularda görüldüğü gibi, aynı zamanda olağanüstü ahşap eşyalar üretmiştir. Diğer bir ana endüstri, kaseler, kazanlar ve göbekli tas (phiale) yanında, kişisel süs olarak kullanılan kemer ve fibulalarla metal işlemeciliğidir. Metal kemerler, ahşap ve bronz hayvan figürlerin, geometrik desenlerle veya hayvan frizleriyle boyanmış bezemeli seramikler diğer tipik Frigya objeleridir (Aça ve Yolcu, 2022).

3.5.3. Friglerin Kökeni ve Devletin Gelişimi

Homeros'un kaynaklarına göre; Frig'lerin araştırmalara göre Asurlular kaviminin Anadolu'ya gelmek için Boğazlar üzerinden gelmiş Trakyalı(Thrakia) bir Trak boyudur (Herodotus, 2003)

Batı Anadolu bölgesinde bulunan Sakarya Havzası'nda, Truva, Lydia ve Mysia yerleri Büyük Frigya olarak bahsedilmektedir. Ayrıca bu bölge içerisinde Konya, Ankara, Balıkesir, Kütahya, Çanakkale, Antalya Elmalı, Çorum'a kadar coğrafi açıdan büyük bir alan, Frigyalılara ait olduğu kabul edilmektedir (Starbon, 1993).

Frigler MÖ 1200'lü yıllarına yakın Anadolu'da görülmeye başlanmıştır. Friglere o dönemde Muşkiler olarak adlandırılmaktaydı. Ege göçleri sırasında Frigler (Phrygler), Migdonlar (Mygdonlar), Tiynler (Thynler), Misler (Mysler), Mayonlar (Maionlar), Bebrıklar (Bebrykler), Dolyonlar (Dolionlar), Bitinler (Bithynler) ve Maryandinler (Mariandynler) gibi akraba boylarının birbirlerine geldikleri zannedilmektedir (Starbon, 1993).

1994 yılından bu zamana kadar Boğazkale Hattuşaş Ören yerinde kazı yapan Alman Dr. Jurgen Seeher'e, Frigler hakkında düşüncelerini sormamız ile şöyle yanıt verdi; *'Frigler uygarlığı, Hititler uygarlığından farklıdır. M.Ö. 1180'li yıllarda Hititler o bölgeden göç ediyorlar. Başka bölgeden Frig'ler geliyor. Anadolu'nun kuzeybatı bölgesinden güney bölgesine göç ediyorlar. Frigler göç ettikten sonra ilkel bir hayat yaşıyorlar. Hititler çiftçilikle uğraşıyorlar ve göç etmeleri sonrası burada çiftçi hayatı devam ediyor. Fakat Hititlerin gitmeleri ile beraber Karanlık Çağ başlıyor.'* (Yaz, N., 2008).

Görsel 8: Büyük Frigya, Kaynak: Yaz, 2008:197

Yüzyıllarca Anadolu bölgesi göç almaya devam etmiştir. MÖ. 1200'lü yıllarında Güneydoğu Anadolu'da yaşayan Frigler, Asur kaynaklarına göre tehdit altında olmalarından dolayı, dönemin en demokrat devletlerinden Hitit topraklarına, diğer adıyla Hatti ülkesine geçtiler. Hitit İmparatorluğu yıkılması sonrası Anadolu'da yaşayan ilk kavim adı Muşkiler'dir. Zamanı kesin bilinmemekle beraber, Frig'ler öncelikle Asya'dan Batı'ya sonrasında Karadeniz'in kuzey tarafından Balkan'lara, devamında da boğazları geçerek Anadolu'ya geçiş sağladılar. Frig'lerle ilgili yaklaşık 400 yıl herhangi bir bilgiye ulaşılmamıştır. Bu zaman diliminde yerli halkın arasına karışmış olduğu düşünülmüştür. Ancak Frig'ler M.Ö. 8. Yüzyılda merkezi Krallık haline gelmişlerdir (Yaz, 2008).

Hititler tarafından yerleşim oluşturulmuş bölgelere, Frigler yerleşmişlerdir. Coğrafi konum açısından iki devlet aynı durumdadır. Frig devletinin kültürel ve politik durumları çok farklı olduğundan, batıya yönelmiştir. Bu sayede Asurlular'la savaş halinde olduklarından Yunanlılar ile barış içerisinde oldukları görülmektedir (Bülbül, 2009:84-85).

Frigler boyları, önceden Propontis'in (Marmara Denizi) güney sahillerinde Sangarios (Sakarya) da oturanlar Orta Anadolu'ya M.Ö. X. yüzyılın başlarına doğru vardılar. Gordion'u güçlü bir kale haline getirmeyi başlamaları devletin gücünü MÖ. VIII. Yüzyılın ortalarında başarısını gösterdiler (Sevin, 2003:194).

3.5.5. Friglerde Dil, Din ve Giyim

Frigler, Luwi dilinde Hitit hiyerogliflerini genel olarak Anadolu platosunun doğu yarısında kullanıyorlardı. Friglerin dili hakkında net bir bilgi yoktur. Frig yazıları, İ.Ö. 8. Yüzyılın sonları ile 5. Yüzyıl tarihleri arasında kısa ve az sayıda yazıtlar hakkında bilgi verilmekte olup Yunan dili alfabesine benzer bir alfabeye yazılmıştır (Özdoğan, 2011).

Til-barsip'e göre; Frig dönemindeki kadınların giyimleri erkeklerin giyimlerine benzer olduğu ve resimlere bakıldığında uzun gömlekler, çapraz bantlarla süslü, çan modelinde gibi püskülleri olan ceketleri giydikleri görülmektedir.

Görsel 9: Frig Başlığı. (Wikipedi, 2024).

Frig'lerin hediye kültürlerinden biri de keçe veya yün malzemelerinden yapılmış, baş kısmını kavrayan koni şeklinde uç kısmı sivri yapıda ön tarafa doğru kıvrımlı Frigya başlığıdır. Bu başlığı ilk ortaya çıkaran Friglerdir. Frigya başlığının kültürler arası farklı anlamlar taşımaktadır. Edinilen bilgiler doğrultusunda sanat yapıtları ve Yunan kaynaklara göre doğuluların kullandıkları başlık olarak tasvir edilmektedir. Roma kültürüne göre özgürlüklerini almış kölelerin, serbest bırakılmasının simgesi olarak bu başlığı giymektedirler. Fransız ihtilalcileri içinde başlığın betimlenmesinin anlamı özgürlük simgesidir.

Frigler, Anadolu'da M.Ö. 12.yüzyıl ile 8. Yüzyıl arasında kabileler halinde ve siyasi açıdan birlikleri olmadan yaşadılar (Çaypınar, 1991:64). Frig'ler çok tanrılı dini inanca sahiptirler. Friglerin tanrıçası olarak ilk akla gelen (Büyük Ana) Kubile yani diğer adıyla Kybele'dir. Friglerde Kybele, doğanın kendisi ve doğa tanrıçası olarak benimsenmiştir. Kybele'nin kökeni eski Anadolu tanrıçası olan Kubaba'dan geldiği düşünülmektedir. Kült merkezlerinin büyük bir kısmını dağların tepelerine kurmuşlar ve ana tanrıçalar için bu bölgelere Kybele adını vermişlerdir (Birecikli, 2010).

Frig dinleri en az iki kısımdan oluşmaktadır. İlk olarak İ.Ö.' altıncı binden bu yana Anadolu'daki kültürlerin büyük bir kısmının benimsediği kendine özgü olan Ana

Tanrıça kültürüdür. Anadolu’da Kubile, Kybele, Kubaba, Matar Kubile gibi isimler Ana Tanrıça olarak bilinmektedir. Ayrıca Kybele’nin pek çok farklı adlandırmalarında bulunmaktadır. Bunlar Marienna, Sipylene, Nana, Dindymene ve benzeri farklı adları da vardır. Fakat Frigler Agdistis ismi ile bilmektedirler. Friglerin Anadolu’ya göç etmeleri sonrasında Ana Tanrıça kültürünü benimsedikleri düşünülmektedir. Ana Tanrıça, hem bereketin ve doğurganlığın sembolü olarak hem de şehirleri ve tarımsal ürünleri koruyucu bir kişilik olarak da görülmüştür (Algan ve Ongar, 1990). Anadolu’da kadınların çocuk sahibi olmak için günümüzde bile Ana Tanrıça heykellerinin ve kabartmalı anıtlarının bulunduğu, Ana Tanrıça heykelinin ve yanında bulunan aslanların üreme organlarına ellerini sürerler ve bu şekilde çocuk sahibi olması dilerler. Ana Tanrıça heykellerinin kimisi büyük göğüs yapısına sahip, kalçalı, göbekli ve kucağında erkek çocuk bulunmaktadır. Ayrıca Ana Tanrıça sadece Frig’lerin değil, o dönemde birbirinden farklı yerlerde yaşayan toplumların ortak tanrıçası olabilecek özelliklere sahipti. Bu toplumlar Anadolu, Yunanistan, Orta Doğu ve Roma gibi farklı kültür yapılarına sahip halklardan oluşmaktadır. Fakat binlerce yıl boyunca Frigya’nın insanlığa yol gösterici olması, elverişli topraklarını geliştirmesi ve serpilmesinden dolayı Ana tanrıça en büyük kabul edildi (Algan ve Ongar, 1990).

3.5.8. Friglerde Sanat

Frig sanatına dair arkeolojik buluntular, Ankara civarındaki Pazarlı’da, başkent Gordion’da, eski Hitit siteleri bulunan Alishar, Boğazköy ve Alaca’da yapılan kazılarda çok önemli belgeler elde edilmiştir (Şahin, 2018:187).

Genel olarak göçebe hayat sürmüşlerdir. Bu sebepten dolayı Frig eserlerin, M.Ö. 750 tarihlerinden sonraya ait olduğu ve öncesine ait eserlere rastlanılmamıştır. (Akurgal, 2014:265).

Frigler, kendilerine özgü kültür ve sanat tarzı oluşturmayı başarmışlardır. Frigler mimari alanda mükemmel yapıtlar yapmışlardır. Frigler için mimari de Tümülüs’ler önemli yere sahiptir. Tümülüs adı verilen yığma tepelerinin altında yer alan odaya Frig soyluları ölülerini gömüyorlardır. Tümülüslere ölü gömme gelenek kültürü, ilk kez Friglerden Anadolu’ya Makedonya ve Trakya’ya getirilmiştir (Şahin, 2018:187).

Duvar ve çatılarında ahşabın çok fazla kullanıldığı Frig evinin kayaya oyulmuş haline benzeyen, kayalara oydukları oda mezarlarına Frig soyluları ölülerini gömmüşlerdir (Sivas, 2012:260).

Frigler mimari alanının yanında kilim ve halı dokumacılığında da oldukça kendilerini geliştirmişlerdir. Ayrıca yün ve keçeden yapılan, baş kısmı koni şeklinde öne kıvrılmış ucu sivri olan ‘‘Frigya Başlığı’’da dönemin önemli simgesi haline gelmiş tekstil ürünüdür. Frigya Başlığı, Fransız İhtilalcileri tarafından özgürlük sembolü olarak da kullanılmıştır (Algan ve Ongar, 1990:163).

Frigler, marangozluk ve mobilyacılık alanlarında da gelişmişlerdir. Friglerin sanatları özgün alanlarından birisi de mobilyacılıktır. Mobilyaların yapım aşamasında metal çivi kullanmak yerine ağaç çivilerle geçme yöntemini kullanmışlardır. Maden işçiliğinde de başarılı olan Frigler, iki kumaş parçasını birbirlerine tutturmak amacıyla bir diğer adıyla modern çengelli iğnelerin atası olan fibulalar kullanmışlardır (Şahin, 2018:188).

Heykel alanında Frigler, Midas şehrinde yer alan kadın heykelleri, Kybele heykeli, Palanga heykeli gibi çeşitli kabartma ve tanrıça heykelleri bu sanat alanında Friglerin önemli bir konumda olduğunu göstermektedir (Uçankuş, 2002:41-52).

3.5.9. Anadolu Medeniyetleri Müzesi İçerisinde Frigler

Görsel 10: Fibulalar, Kaynak: Anadolu Medeniyetleri Müzesi Frigler Bölümü

Fibula, iki kumaş parçasını birbirine tutturmaya yarayan bir takıdır. Diğer adı modern çengelli iğnedir. Yapı olarak yarım daire ve az sayıda at nalı biçimindedir. Frigler, Anadolu’da ilk fibula kullanan topluluktur (Anadolu Medeniyetleri Müzesi).

Görsel 11: Frigler Omphaloslu Phiale Bölümü, Kaynak: Anadolu Medeniyetleri Müzesi Frigler Bölümü

Frig Tümülüslerinde çok fazla sayıda sade ve süslemeli göbekli diğer adıyla omphaloslu kaseler yer almaktadır. Çoğunlukla dökme, düz veya hafif içe kıvrılmış kenarlı, açılan, yarım küre şekilli kaseler bulunmaktadır (Anadolu Medeniyetleri Müzesi).

Görsel 12: Metal İşçiliği Eserleri, Kaynak: Anadolu Medeniyetleri Müzesi Frigler Bölümü

Tuntan dövme ve döküm tekniğiyle yapılmış olan kepçeler, kazanlar, kemerler, yonca ağızlı testiler, göbekli kaseler ve günümüz çengelli iğneler diğer adıyla fibulalar, çok yüksek maden teknolojisinin endüstrisinin varlığını göstermektedir (Anadolu Medeniyetleri Müzesi).

Görsel 13: Frigler Boyalı Kaplar Bölümü, Kaynak: Anadolu Medeniyetleri Müzesi
Frigler Bölümü

Erken Frig döneminde boyalı kapların astar rengi çoğunlukla devetüyü rengindedir. Kabın içerisinde genellikle geometrik desen ve doğadan esinlenilmiş motiflere yer verilmiştir. Hayvan şeklinde kaplar, büyük ebatlara sahip kraterler, oluğa benzeyen uzun yapıda emzikli ve süzgeçli iki kapları, kaseler, testiler ve çanaklar hem tek renkli hem de boyalı olarak yapılmıştır (Anadolu Medeniyetleri Müzesi).

Görsel 14: Frigler Boyalı Kaplar Bölümü, Kaynak: Anadolu Medeniyetleri Müzesi
Frigler Bölümü

Görsel 15: Büyük Boyalı Testi ve Büyük Vazo, Kaynak: Anadolu Medeniyetleri Müzesi Frigler Bölümü

Görsel 16: Frig Döneminde Bulunan Eserler (Damga, mühür, tarak, kuş figürü, zar, kartal vb.), Kaynak: Anadolu Medeniyetleri Müzesi Frigler Bölümü

Görsel 17: Kaz Biçimli Kaplar, Kaynak: Anadolu Medeniyetleri Müzesi Frigler Bölümü

Görsel 18: Gri Seramik Bölümü, Kaynak: Anadolu Medeniyetleri Müzesi Frigler Bölümü

Erken Frig Dönemi'nin başlarında gri seramik, yerel seramik endüstrisinin baskın ve kalıcı özüdür. Frig Dönemi boyunca dikkat çekici olmuşlardır. En önemli özellikleri kapların şekillendirilmesinde el yapımı tekniklerindeki özgünlük ve açık hava fırınlarında pişirilmiş olmalarıdır (Anadolu Medeniyetleri Müzesi).

Görsel 19: Takıları, Kaynak: Anadolu Medeniyetleri Müzesi Frigler Bölümü

Görsel 20: Frig bölümü eserleri (İğne, alet, bıçak, kirmen vb.), Kaynak: Anadolu Medeniyetleri Müzesi Frigler Bölümü

Görsel 21: Kazanlar, Kaynak: Anadolu Medeniyetleri Müzesi Frigler Bölümü

Tunç kazanlar, yuvarlak yapıda ağız kenarlarında yer alan insan ve hayvan figürleri ile süslemeler yapılmıştır. Frig madeni sanatının en dikkat çekici eserleri arasında yer almaktadırlar (Anadolu Medeniyetleri Müzesi).

Görsel 22: Situlalar, Kaynak: Anadolu Medeniyetleri Müzesi Frigler Bölümü

Törensel kutsama kapları olarak kullanılan situlalar, Gordion'da Büyük Tümülüs'te (MM) bulunmuştur. Gövde kısımları bakraç şeklinde olan situlaların birinin alt kısmı koçbaşı, diğeri de aslan başı yapısındadır (Anadolu Medeniyetleri Müzesi).

Görsel 23: Vazo, Kaynak: Anadolu Medeniyetleri Müzesi Frigler Bölümü

Görsel 24: Frig Ahşap Eserleri, Kaynak: Anadolu Medeniyetleri Müzesi Frigler Bölümü

Görsel 25: Gordion Ahşap Eserleri, Kaynak: Anadolu Medeniyetleri Müzesi Frigler Bölümü

Görsel 26: Gordion Ahşap Eserleri, Kaynak: Anadolu Medeniyetleri Müzesi Frigler Bölümü

Frig sanatında ahşap eserler en çok dikkat çeken eser grupları içerisinde yer almaktadır. Ölü hediyesi olarak mezarlara bırakılan ve gömülen kendine özgü olan eşyalar az sayıda yer almaktadır. Gordion'daki MM, P ve W Tümülüslerindeki mezarlarda, en az 37 adet mobilya ve 60 adet üzerinde küçük ahşap eser bulunmuştur (Anadolu Medeniyetleri Müzesi).

Görsel 27: Paravana, Kaynak: Anadolu Medeniyetleri Müzesi Frigler Bölümü

Görsel 28: Masa, Kaynak: Anadolu Medeniyetleri Müzesi Frigler Bölümü

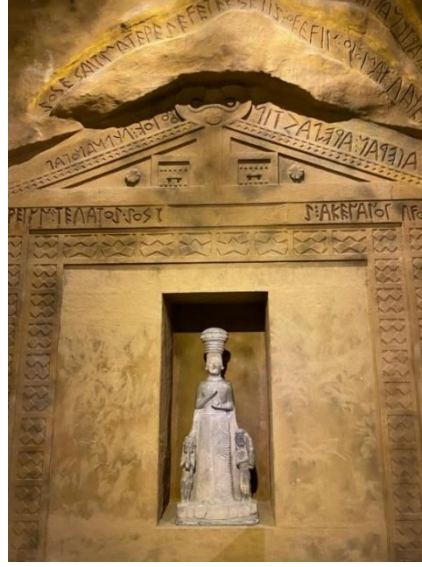

Görsel 29: Frig Eserleri ve Dili Yazıtları, Kaynak: Anadolu Medeniyetleri Müzesi
Frigler Bölümü

Frig dili hakkında çok şey bilinmemektedir. Yazıtlar kısa ve büyük ölçüde basmakalıptır. Mezar anıtları üzerindeki yazıtlar çoğunlukla aynı metni tekrarlamakta olup mezarları tahrip etmek isteyenler için lanet yazıtıdır. Frig alfabesi 19 harften oluşmaktadır (Anadolu Medeniyetleri Müzesi).

Görsel 30: Kybele Başı, Kaynak: Anadolu Medeniyetleri Müzesi Frigler Bölümü

Görsel 31: Kybele, Kaynak: Anadolu Medeniyetleri Müzesi Frigler Bölümü

4. FRİG ESERLERİ

4.1. Fibula

Görsel 32: Fibula, Kaynak: Anadolu Medeniyetleri Müzesi Frigler Bölümü

Fibulalar, kumaş ya da dokunmuş eşyanın iki ucunu bir araya getirmek, üstte yer alan kumaş parçasını alttakine tutturmak amacıyla süs eşyası olarak da kullanılmıştır. Küçük fibulalar, ipek dokuda ve benzeri hafif kumaşları tutturulmasında, büyük ve ağır yapıda olan fibulalar ise yünden yapılmış ağır materyalleri tutturmak amacıyla kullanılmıştır. Fibulaların bir diğer adı çengelli

iğnedir. Normal iğnelerin yerini çengelli iğneler almıştır. Böylelikle iğnenin batma tehlikesini de ortadan kaldırmıştır (Öçal, 2011:29).

Dönemin modasını yaratan Frigler diğer uluslar tarafından örnek alınmıştır. Frig takıları, fibulaları, dokumaları hep ihraç ürünleri arasında yer almışlardır. Frig erkekleri de süslü fibulaları kıyafetlerinde kullanmışlardır. Örnek olarak İvriz’de bulunan Urpalla kabartması göstermektedir (Algan ve Ongar, 1990:159-160).

Frig araştırmalarında en detaylı araştırma yapılan eseridir. Tunç eserler içerisinde en çok ulaşılan eser fibulalardır. Fibulaların çoğunluğu höyük katında ve Gordion tümülüslerinde bulunmuştur. Genellikle Frig fibulaları bütün parçayla beraber veya ayrıca çıkabilen tek iğneli ve yaylı yapıya sahiptirler. Prestijli eşyaları kapsayan grup içerisindeki fibula özellikleri ağır, dekoratif kaplamalı, süslü üretilmiş ve çift iğneliden oluşmaktadır. Genellikle fibulalar çift olarak yapılmıştır. Ölülerin kıyafetlerinde süs amacıyla kullanmışlardır. Ayrıca mezarlıklara hediye olarakta fibulaları bırakmışlardır. MM Tümülüsü’nde keten yapıda kumaşa sarılmış şekilde 145 parça fibulayı ahşap bir masanın üzerine konulmuş şekilde bulunmuştur. Ayrıca 27 adet fibulayı yatak üzerindeki iskelet etrafında dağılmış şekilde bulunmuştur (Tüfekçi Sivas ve Sivas, 2012:322-323). Fibula tipi tokaların uç kısımlarında aslan başları, Friglerde bilinmeyen İyonya keşfi gibi görünmektedir (Tüfekçi Sivas ve Sivas, 2012:325).

Görsel 33: Fibula Dijital Çizimi

Fibulalar, Geç Tunç Çağı'nda M.Ö. 13. Yüzyıl civarında Avrupa'nın hangi ülkesinde ortaya çıktığı kesin olarak bilinmemekle beraber Yunanistan ortaya çıktığı ve hemen sonrasında Batı Ege Akdeniz'deki yerleşimlerine dağılmıştır. Kısa süre içerisinde farklı kültürlerin kendilerine özgü yapıda fibulalar üretmeye başlamışlar ve karakteristik nesneleri haline gelmiştir. Bunları kullananlar genellikle devleti ya da milleti temsil edenler için kimlik kartına benzetilebilir (Öçal, 2011:29).

Fibulanın yapımı genellikle kalıplarla taştan ve kilden yapılmaktadır. Balmumunun kalıp malzemesi olarak kullanılması ince döküm işlerinde kullanıldığı söylenebilir. Fibula yapımında açık ve kapalı kalıp olarak iki tür kalıp kullanılmıştır. Kapalı kalıp, gövde kısmı yuvarlak ve oval kesitlidir. Açık kalıp ise gövde kısmı D şeklinde veya dikdörtgen ve kare yapıda yapılmıştır. Gerekli olduğu yerde, tek kalıptan meydana gelen açık kalıp tekniği ya da iki parçadan meydana gelen kapalı kalıp tekniklerinden kalıp almak amacıyla baskı teknikleri örnek yapılmış ağaca ve bronz kalıba basılmak suretiyle uygulanarak elde edilmiştir. Gordion'da bulunan fibulalar genellikle gövde ile kanca beraber, iğnesi de ayrı ayrı yapılarak ortaya çıkmıştır (Öçal, 2011:34-36).

Frig bronz işçiliğinin en özgün buluntularının sayıca en fazla grubunu fibulalar oluşturmaktadır. Frig başkenti Gordion'da özellikle tümülüslerde oldukça fazla sayıda ele geçen fibulaların, diğer başlıca Frig merkezlerinden ele geçen örnekleri de bilinmektedir. Genellikle bronz, nadir olarak altın ve gümüş gibi değerli madenler kullanılarak üretildiği bilinen fibulaların tarihlendirilmesi konusunda farklı görüşler bulunmaktadır (Ertuğrul, 1983).

Friglerin metal eser üretiminde büyük ölçüde ustalaşmış olduğu ve İÖ 9. yy'dan itibaren Demir Çağı'nda Anadolu ekseninde önemli bir madeni eser üreticisi konumuna gelmiş olduğu görülmektedir (Sivas ve Sivas, 2012). Gordion'da, yürütülen çalışmalarında şimdilik bilinen bir fibula kalıbı bulunamamıştır. Sitadelin bazı seviyelerinde ele geçen bronz döküm kalıpları, pota parçaları ve metalin eritilmesi sırasında yoğunluk farkından dolayı oluşarak yüzeyde biriken artık parçaları (cüruf) bulunmaktadır. Bronz döküm kaplarının yanı sıra aynı zamanda pişmiş toprak döküm

kalıplarına da ulaşılan Gordion’da, eserlerin üretiminde hem bronz hem de pişmiş toprak kalıplar kullanıldığı ifade edilmiştir (Muscarella, 1964).

Yaygın olarak bronzdan üretilen örneklerinin yanında altın, gümüş, elektron, kurşun ve demir gibi değerli ve yarı değerli diğer metallerden üretilmiş fibulalar da bulunmaktadır (Muscarella, 1964). Özellikle Frigler, fibula konusunda ünlüdür. Friglerin ustalıkla fibula üretimi yaptıkları gözlenmektedir. Bu takıların kullanımı, Frig kültürü ve sanatı hakkında da önemli bilgiler vermektedir. İğne tutamak plakalarındaki kulak, boynuz ve ucu kıvrık saç motifli yapısı itibarıyla bilinen diğer fibula grupları içerisinde yalnızca Tip XII fibulalarında karakterize edilmektedir (Bknz. Görsel 44) (Taşdelen, 2023).

Zincirli’de bulunan, Berlin Müzesinde sergilenen bir kabartma mezar stelinde, Frig fibulasını kraliçenin göğüs kısmında resmedilmiştir. Ayrıca, bu anıt M.Ö. 730’larda İvriz kabartmasında tanrı ve kralın kıyafetlerinin alt kısmında Frig çengelli iğnesi bulunmaktadır. (Yaz, 2008:161)

4.2. Kaşık

Görsel 34: Kaşık, Kaynak:Anadolu Medeniyetleri Müzesi Frigler Bölümü

Frig halkı tarım ve hayvancılıkla uğraşmış, yerleşik hayata geçmiş ve kentler kurmuşlardır. Frig Dönemi, kaşık eserleri farklı form ve renklerden yapılmış olup oyma tekniği ile şekillendirilmiştir. Bu kaşıkların boyutları 10-15 cm arasında değişmektedir. Görseldeki ahşap yapıdadır (Anadolu Medeniyetleri Müzesi).

Görsel 35: Kaşığın Dijital Çizimi

4.3. Testi

Görsel 36: Testi, Kaynak:Anadolu Medeniyetleri Müzesi Frigler Bölümü

Erken Frig kaplarının astarlarını genellikle devetüyü renginde yapmışlardır. Üzerinde genellikle geometrik desen ve doğadan esinlenilmiş motiflere yer verilmiştir. Bazen kapların tamamını desenlerle de kaplamaktadırlar. Hayvan figürlü kaplar, çok uzun emzikli ve süzgeci bulunan içki kapları, büyük boyutta kraterler, kaseler, testiler ve çanaklar hem tek renkte hem de boyalı şekilde yapılmıştır. Kapların formlarında kullanılan makara kulpları dikkat çekici özellikleri arasında yer almaktadır. Kapların üzerinde genellikle renklendirme olarak kahverengi tonlarının kullanıldığı görülmektedir. Ayrıca dikdörtgen desenleri, dalgalı veya zikzak hatlar, iç kısımları

kafesli taranmış üçgen desenleri, tek merkezli dairesel şekiller, baklava desenleri, satranç tahtasına benzeyen motifler ve meander bezemelerine rastlanmaktadır. Frigler, Kızılırmak'ı örnek alarak boyalı seramiklerini, doğu ve batı şeklinde ayırabilmesi mümkündür. Doğu Frigleri özgürleştiren boyalı seramiklerinde kullanılan bezemeler; ısınlr, gölge görüntülü hayvanlar, iç içe daireler, biçimsel ağaçlar ve geometrik desenlerden oluşmaktadır. Batı Frig merkezlerinde ise en belirgin farklılık olarak hayvan tasvirleri olup, çizgisel tekniklerle hayvanlar konulu anlatımlar resmedilmiştir (Anadolu Medeniyetleri Müzesi).

Görsel 37: Testinin Dijital Çizimi

4.4.Keçi Rytonu

Görsel 38: Keçi Rytonu, Kaynak:Anadolu Medeniyetleri Müzesi Frigler Bölümü

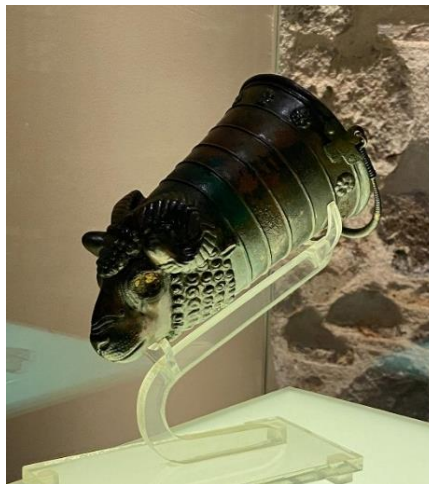
Keçi Rytonu, Frig döneminde Gordion kral ailesinden olan bir çocuğa ait olan tümülüsten ele geçirilmiş törensel kaptır. M.Ö. 8. yy. sonu ile M.Ö. 7.yy. başı tarihlerine aittir. Keçinin baş kısmı üçgen yapıda olup hilal şeklindeki boynuzları ile

yuvarlak karın yapısındaki gövdesi ile birleşmektedir. Siyah perdahlı ve gri hamurdan yapılmış olan riton arka kısmında kuyruk görünümlü dairesel bir kulp vardır. Keçi ritonu konik şeklinde dört ayak üzerinde durmaktadır. Boyun kısmında yer alan ince bir bant üzerinde boncuk dizisine benzetilen bezeme bulunmaktadır. Keçiler, Frig sanatında hayvan figürleri içerisinde önemli bir yer tutmaktadır. Antik dönemde kullanılan mimari örnekler içerisinde pişmiş toprak terra kotalarda keçi figürünün etkili örnekleri ile karşılaşilmektedir. Mimari yapılara görsel açıdan farklılık kazandırmak amacıyla pişmiş toprağın fırınlanmasıyla elde edilen malzemeler örnek gösterilebilir (Ünal ve Yaşar, 2021:387).

Görsel 39: Keçi Rytonun Dijital Çizimi

4.5.Koç Başlı Situla

Görsel 40: Koç Başlı Situla, Tunç, Kaynak: Anadolu Medeniyetleri Müzesi Frigler Bölümü

Silindir ve dar yapıda, kova şekline benzer kaplar olan situlalar Gordion’da bulunan mezar buluntularında tunçtan yapılan bir kova tutmacıdır. Baş kısımlarını oyuk olması için iç tabanı yuvarlatılmış koç ve aslan situlaların, göz bebeklerine siyah taşlar eklenmiş içerisine de beyaz tutkal ile kakma yapılmıştır. Koç başlı situlalar, biçim olarak yuvarlak kesitli ve uç kısma doğru daralan, dış yüzey yapısı daha kalın merkez kısımda tamamen çıkıntılar yapılmış bir tutamaçtır. Her bir tarafında, tabanın çevresinde on üç kere sarılmış çubuklar, yarım yuvarlak yapıda silindirik gövde, kenarındakinden yarı çap çevresini saracak şekilde biraz daha büyük yükseltilmiş alt çıkıntısıyla sarılmış olan dışa doğru yayılım göstermektedir (Öçal, 2011:50-51).

Görsel açıdan incelendiğinde, alt uç kısımdan başlayarak yanlarda boynuzları bulunan ağız kapalı olan bir koç başı resmedilmektedir. Boynuzun alt kısmında beş sıralı kıvrılmış salyangoz kabuğu şeklinde boyun ile bağlantılı maskeleme yapılmıştır. Bunların arka kısmında, boynuzların uçları V şeklinde küçük sırtlar yapılmıştır. Boynuzların arasında, salyangoz kıvrımlarından oluşan küçük bir alan bulunmaktadır. Boynuzlar kafaya yakın olacak şekilde konulmuş ve uç kısımları yukarı çevrilmiş halka şeklindedir (Bknz. Görsel 54).

Görsel 41: Keçi Rytonun Dijital Çizimi

4.6. Kybele

Görsel 42: Kybele, Kaynak: Anadolu Medeniyetleri Müzesi Frigler Bölümü

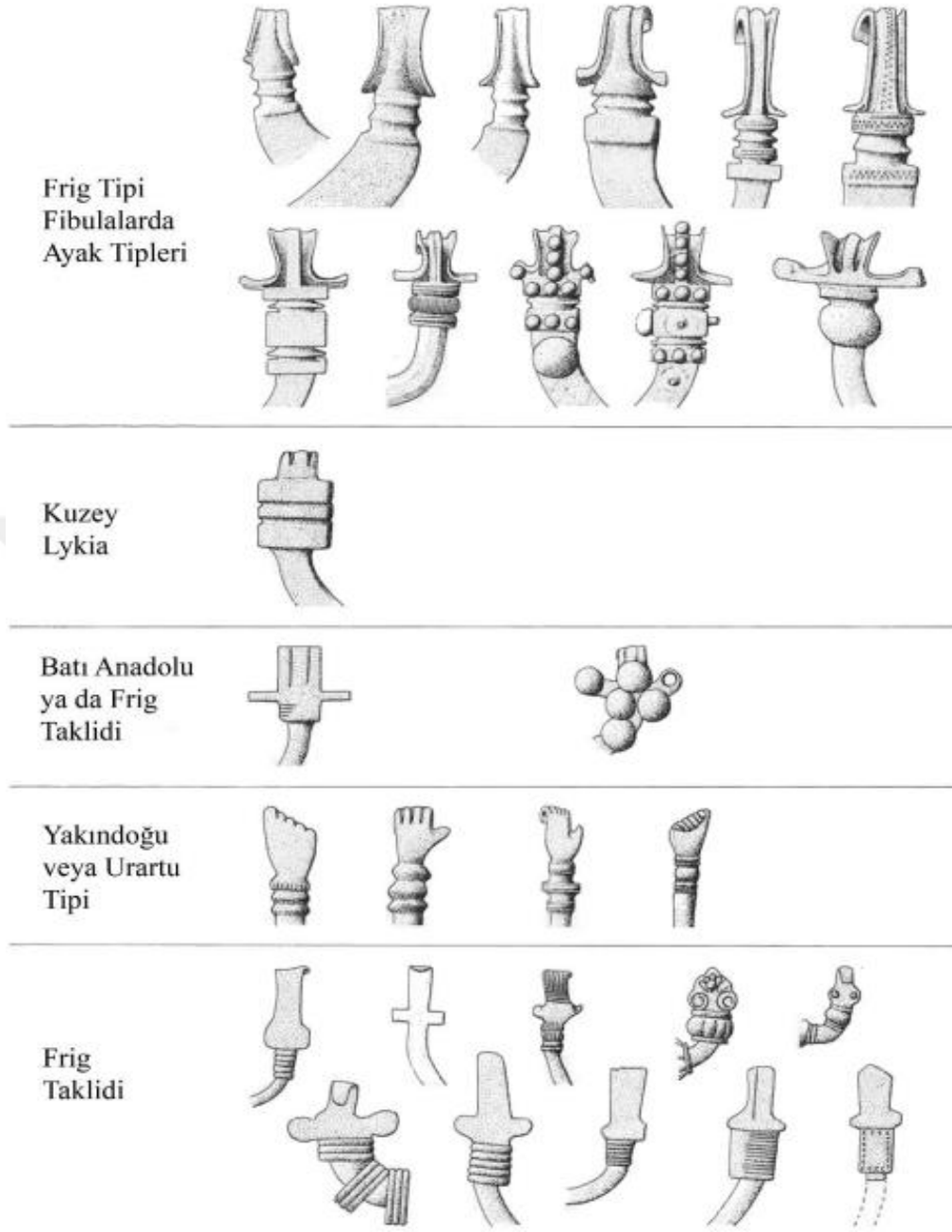
Kybele’yi Frigler, Balkanlardan Anadolu’ya gelmiş olmalarına rağmen kendilerinin tanrıçaları olarak görmüşlerdir. Bunun en önemli sebeplerinden birisi, Ana tanrıça kültünün yerleşim gösterdikleri bölgede yoğun bir şekilde var olmasından kaynaklıdır. Frigler ön plana çıksa bile Kybele kültüne tapımı Anadolu’nun pek çok bölgesine yayılmıştır (Karacagil, 2023:137-138).

Anadolu’ da bulunan tanrıçalar içerisinde Kybele en önemli sembole ve niteliğe sahip tanrıçadır. Taşıdığı nitelikler içerisinde doğurganlığı, bolluğu, bereketi gibi pek çok anlam barındırmaktadır. Kybele’nin taşıdığı niteliklerin yanında vahşi hayvanları eğiten, doğanın ve dağların tek sahibi olduğuna dair inançları gibi pek çok tasvirlerde bulunulmuştur. Friglerde Kybele sahip olduğu meziyetlerle birlikte önemli bir yer almış ve yaygın bir şekilde burada tapım görmüştür. Frigler genel olarak yaşamlarını tarım ile sürdürmüşlerdir. Bu yüzden bitki ve tahıl ürünlerinin verimli olması önem arz etmektedir. Böylelikle doğaya olan inanç kültürleri ortaya çıkmıştır. Frigler için Kybele bereketi, üremeyi ve doğurganlığı sembolize etmiştir (Karacagil, 2023:142-143).

Frig müziğinin meydana gelişini ve yaşamasını Kybele'nin tanrısal özellikleri içerine bağlarlar. Kybele'nin yanında eşlik eden yedi telli kitara çalan ve çifte flüt çalan, Kuretler ve Korybantlar bu müzik enstürmanlarını ve müziği icat eden kişiler olarak bilinmektedir. Kybele heykelinin başındaki polosun (Kybele heykelinin şapkası) büyük bir kısmı zarar görmüş ve boyun kısmının altından onarım yapılmıştır. Boyun ve baş bölümleri var olup, baş ve sağ taraftaki figür plastik olarak onarım yapılmıştır. Sol tarafta olması gereken ve gelen figürün ayak izleri mevcuttur. Eser yapı olarak dikdörtgen temel üzerindedir (Tunay, 1972:137).

Görsel 43: Kybele Dijital Çizimi

Görsel 44: Fibula Şekilleri, Kaynak: Sivas, 2012

5. HAREKETLİ KİTAP İLLUSTRASYONLARIYLA ANADOLU MEDENİYETLERİ MÜZESİ'NDE FRİG ESERLERİNİN TANITIMI UYGULAMASI

Araştırmanın bu bölümünde Anadolu Medeniyetler Müzesi'nde bulunan Frig eserlerinin çizimlerine yer verilmiştir.

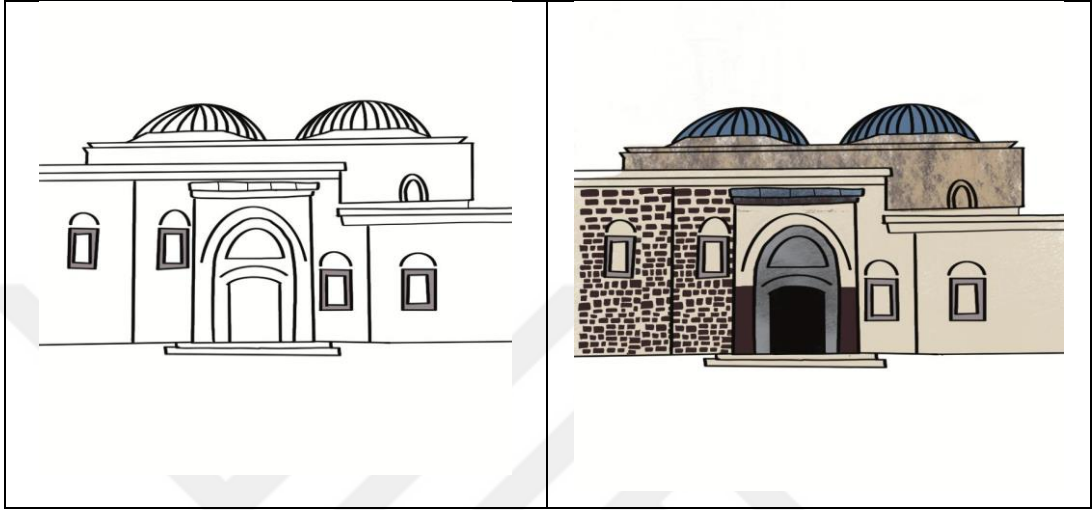
5.1. Hareketli Kitabın Kapak Tasarımı ve İç Sayfa Tasarımlarının Taslak ve Renklendirme Aşamaları

Frigler, Anadolu'nun antik dönem uygarlıklarından biri olarak sanat ve kültür mirasıyla ön plana çıkmaktadır. Frigya Uygarlığı, heykeltıraşlık, seramik, mimari vb. pek çok alanda üstün başarılar elde etmiştir. Bu çalışmada Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nde bulunan Frig eserlerinin hareketli kitap üzerinde kapak ve iç sayfa tasarımlarının taslak ve renklendirme aşamaları incelenmektedir. Hareketli kitapların tarihçesi ve kültürel açıdan eğitimdeki rolünün önemini vurgulanması amaçlanmaktadır. Frigler, Anadolu da varlığını gösteren, sanatı, mitolojisi ve sosyal yapılarıyla dikkat çeken bir uygarlıktır. Bronz heykeller, kaya mezarları, hayvan figürleri, eşyaları gibi önemli kültürel miras unsurlarının hareketli kitaplarda yer alması ilkökul çocuklarının (6-9 yaş) tarihi anlamalarına yardımcı olacaktır. Hareketli kitaplar çocukların hem duygusal hem de bilişsel gelişimlerini desteklemektedir. Böylelikle hareketli kitapların tasarımında görsel materyaller olarak kullanılabilir. Örneğin, bir hareketli kitapta, Frig kaya mezarlarının açılıp kapanabilen sayfalarla canlandırılması, çocukların bu kültürel mirası keşfetmelerini daha etkileşimli hale getirebilir. Ayrıca, Friglerin tanrılarını ve tanrıçalarını temsil eden figürler, çocukların hayal gücünü harekete geçirerek, onların kültürel ve mitolojik bilincini geliştirir.

Öğrencilerin ilgilerini çekmek, tarihe olan ilgilerini artırmak ve odaklanmaları gereken ana konuları belirlemek amacıyla çeşitli stratejiler geliştirmiştir. Frigler, pek çok alanda var olmaları ile birlikte semboller ve desenler konusunda da zengin bir mirasa sahiptir. Bu semboller üzerinde genellikle doğa ve hayvan figürleri, geometrik desen ve özel işaret çalışmaları yapılmış olduğu gözlenmektedir. Ağaçlar, güneş, ay, dağlar, yıldızlar, aslanlar, koçlar ve atlar sıkça kullanılan semboller arasındadır. Kitap

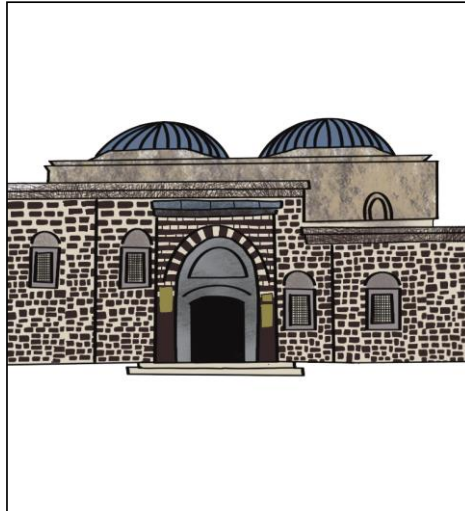
içerisinde Fibula, Frig Kitabesi, Kybele Başı, Keçi Rytonu, testi, kaşık, gibi eserler yer almıştır. Dijital ortamda çizimleri yapılmış olup bir bütün haline getirilmiştir.

5.2.Kitap Kapağı Aşamaları

Görsel 45: Anadolu Medeniyetleri Müze binası eskiz çizimi

Kapak tasarımında Anadolu Medeniyetleri Müze binasının çizimine yer verilmiştir. Öncelikle bina yapısının çizimi yapılmış olup, sonrasında renklendirme yapılmıştır. Renklendirme yapılırken müze binasının çekilmiş olan fotoğrafı örnek alınarak tonlarının yakın olmasına dikkat edilmiştir (Görsel 45).

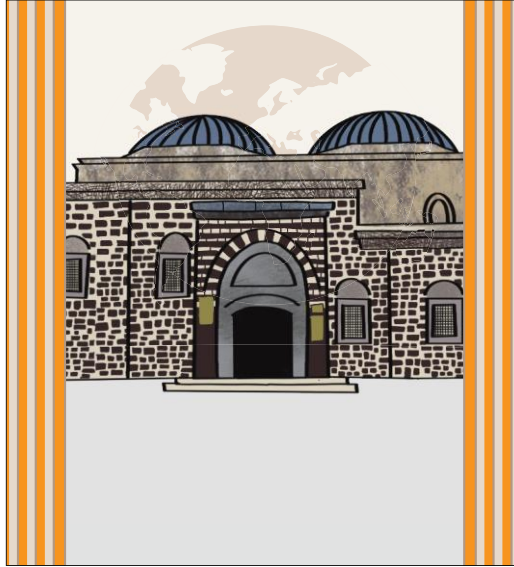

Görsel 46: Müze Binasının Renklendirilmiş Aşaması

Görsel 47: Müze Binası, Kaynak: Anadolu Medeniyetleri Müzesi

Müze binasında bulunan dik kolonlardan esinlenerek kapağın yan kısımlarına yerleştirmeler yapılmıştır.

Görsel 48: Renklendirilme aşaması sonrası kolonların yerleştirilmiş hali

Görsel 49: Kolanlar üzerine yaprak yerleştirme aşaması, Kaynak: Anadolu Medeniyetleri Müzesi

Müze bahçesinin ağaçlandırmalarından esinlenerek yapraklar eklenmiştir. Anadolu Medeniyetleri Müzesi dünya kültürü açısından da önemli kültürel mirasa sahip olduğu için arka plana dünya çizimi eklenmiştir (Görsel 49).

Görsel 50: Yazıları ve karakter çizimi eklenerek kapak tasarımı tamamlanmıştır.

Görsel 51: Kitap Ön-Arka kapakları

Kapak ölçüleri 21x23 cm kullanılmıştır. Sırt kısmına 1.5x23 cm yer verilmiştir.

Görsel 52: Kitap Ön-Arka kapakları uygulama yapılmış hali

5.3.Kitap İç Sayfaları Aşamaları

Kitabın ilk sayfasına Frig eserlerinden fibulalara yer verilmiştir. Zemin ve sayfa renklendirmesi için turuncu renk tonları kullanılmıştır.

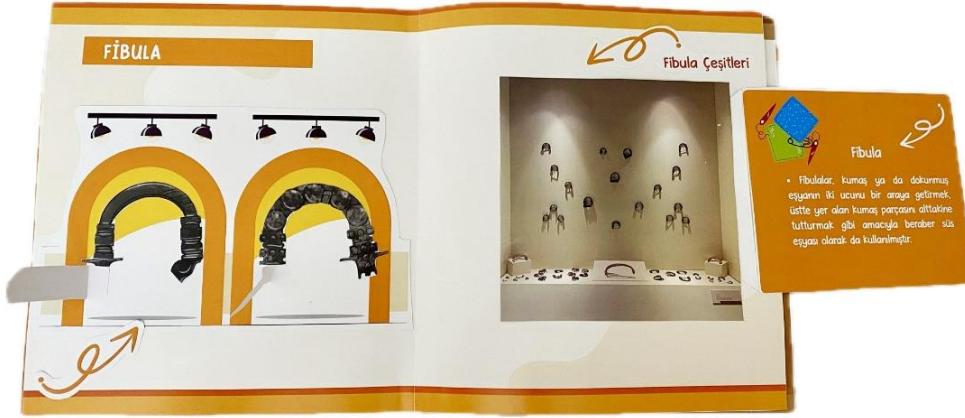
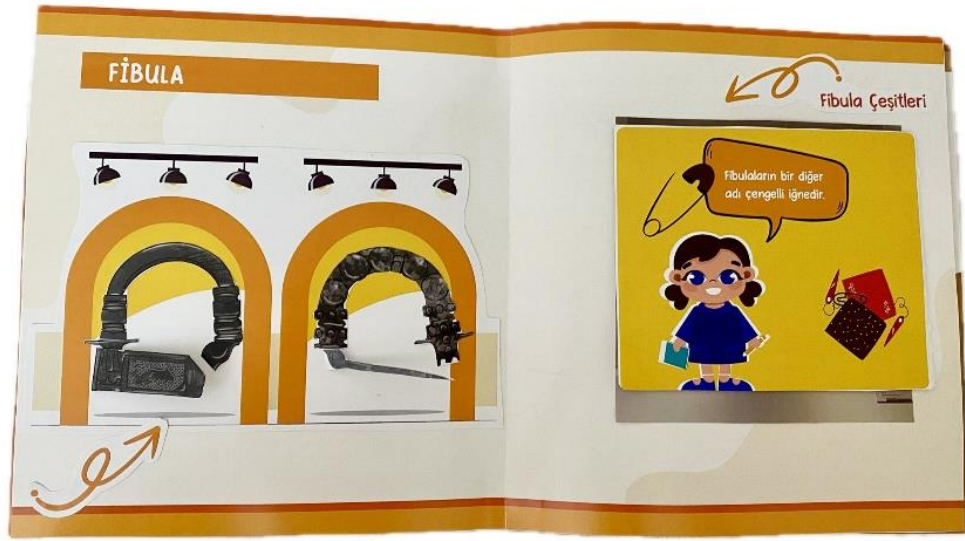

Görsel 53: Frig eseri fibulaların anlatım sayfasının dijital çizimi

Üç boyutlu etkisi sağlamak için fibulaların çengel kısımlarına boyut kazandırılmıştır. İğne kısımlarını sağdan sola şeklinde hareket sağlanmış olup çengeli takılabilir hale getirilmiştir. Ek olarak karakter anlatımı ile görselleştirilen bilgilendirme amaçlı kart yerleştirilmiş olup sağ tarafa doğru açıldığında detaylı bilgilendirme yapılmaktadır (Görsel 54).

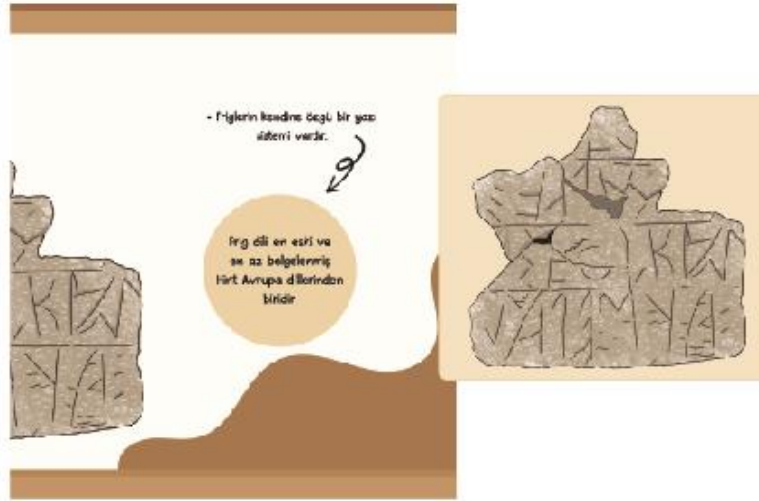
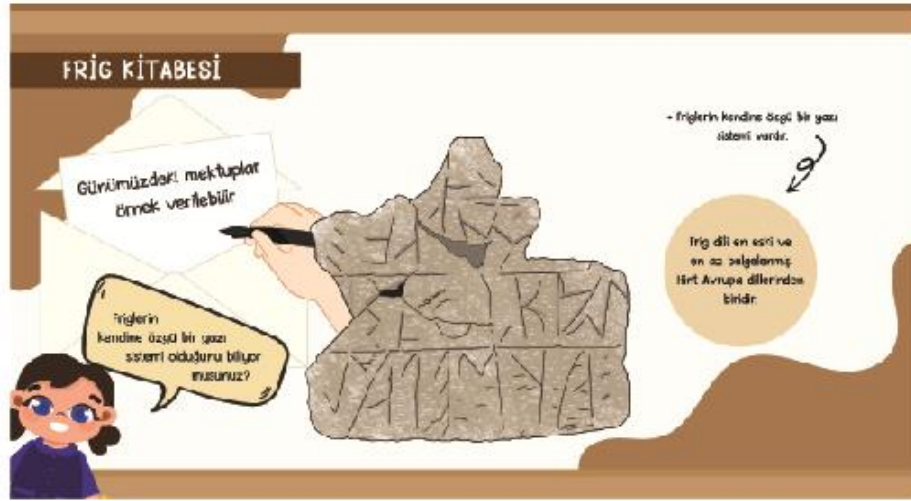

Görsel 54: Çengelli iğnelere ve bilgi kartına hareket kazandırılmış hali

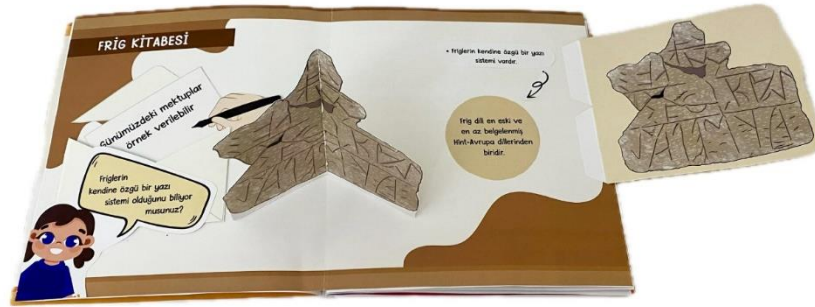

Görsel 55: Fibulaların anlatım sayfalarının uygulama yapılmış hali

Kitabın ikinci bölümüne frig kitabesine yer verilmiştir. Sayfaların renklendirilmesi kahverengi tonlarında yapılmış olup sayfalar arası renk devamlığı sağlamak amacıyla renk geçişleri yapılmıştır. Sayfa içerisinde kitabenin anlamı kolaylıkla yansıtmak için zarf içerisinde bilgilendirme kartı yapılmıştır (Görsel 56). Bilgilendirme kartı zarf içerisine girip çıkabilecek şekilde sol-sağ hareketleri kazandırılmıştır. Sonrasında zarfın üzerine konuşma baloncuğu bulunan karakter eklenmiştir. Diğer sayfaya da bilgilendirme kartı eklenmiş olup soldan sağa açılıp kapanabilir şekilde ayarlanmıştır. İki sayfanın tam orta kısmına frig kitabesinin dijital çizimine boyut kazandırılarak tamamlanmıştır.

Görsel 56: Frig kitabesi anlatım sayfalarının dijital çizim ile gösterimi

Görsel 57: Frig kitabesi anlatım sayfalarının uygulama yapılmış hali

Üçüncü bölümde keçi ritonuna yer verilmiştir. Sayfa renklendirmesinde kırmızı renk tonları kullanılmıştır. Kitabın okuma şekli soldan sağa olması ile birlikte birbirini devam eden kutucuklar kullanılmıştır. Açılıp kapanabilir olacak şekilde aşağıdan yukarıya doğru ayarlanabilir harekete sahip, yuvarlak bilgilendirme kartı

eklenmiştir. Bölümün devamında olan sağ tarafa da bilgilendirme kartının içerisinde bulunan kutucukla karakter üzerinden bilgi aktarımı sağlanmıştır. Bilgi kartının kullanımı soldan sağa hareket ile kazandırılmıştır. Bölümün orta kısmına keçi ritonuna boyut kazandırılarak dikkat çekici hale getirilmiştir. Keçi ritonlarını farklı boyutlarda birbirlerini takip edecek şekilde ayarlanarak hareket sağlanmıştır (Görsel 58).

Görsel 58: Keçi ritonunun anlatım sayfalarının dijital çizim ile gösterimi

Görsel 59: Keçi ritonunun anlatım sayfalarının uygulama yapılmış hali

Dördüncü bölümde Kybele eserlerinden oluşmaktadır. Renklendirme olarak yeşil ve tonları tercih edilmiştir. Sayfalar arasındaki renk geçişleri daha dikkat çekici hale gelmesini sağlamıştır. Konuşma baloncuklu karakter ve oklar ile tanıtımı daha etkileyici kılmıştır. Bölümün orta kısmında hareketlendirme yapılmıştır. Sol tarafında Kybele başı bulunmakta olup sağ tarafında da tanrıçanın dijital çizimi bulunmaktadır. Bilgilendirmeler yuvarlak kutucuklar içerisinde yer almaktadır (Görsel 61).

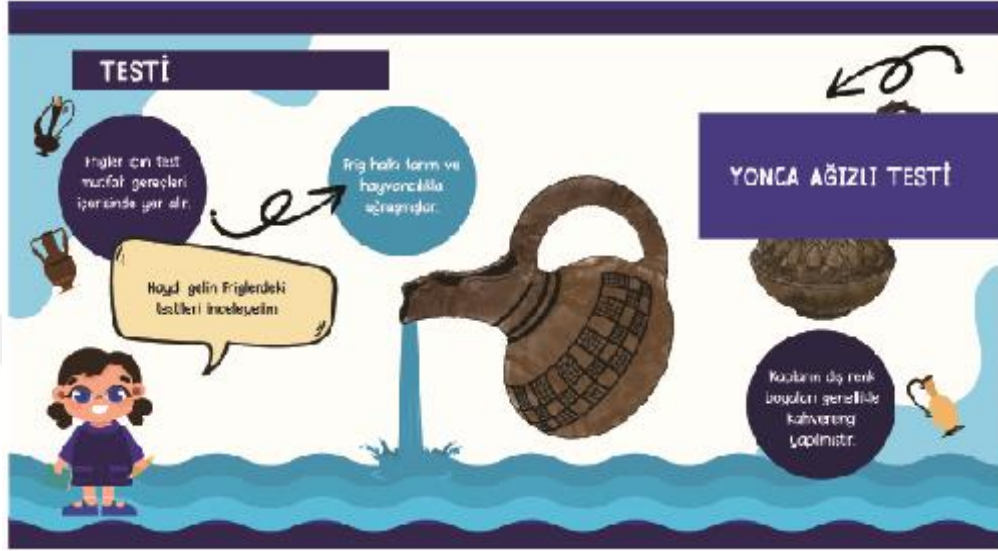

Görsel 60: Kybele bölümünün dijital çizim ile gösterimi

Görsel 61: Kybele bölümünün sayfalarının uygulama yapılmış hali

Beşinci bölümde testiler içermektedir. Bilgi kartları ve testi örneklerine yer verilmiştir. Mavi tonları ile renklendirme yapılmıştır. Testinin su akıtmasına boyut kazandırılarak hareketlendirme yapılmıştır. Yonca ağızlı testinin üzerinde bilgilendirme kartı merak uyandırmak amacıyla eklenmiştir (Görsel 62).

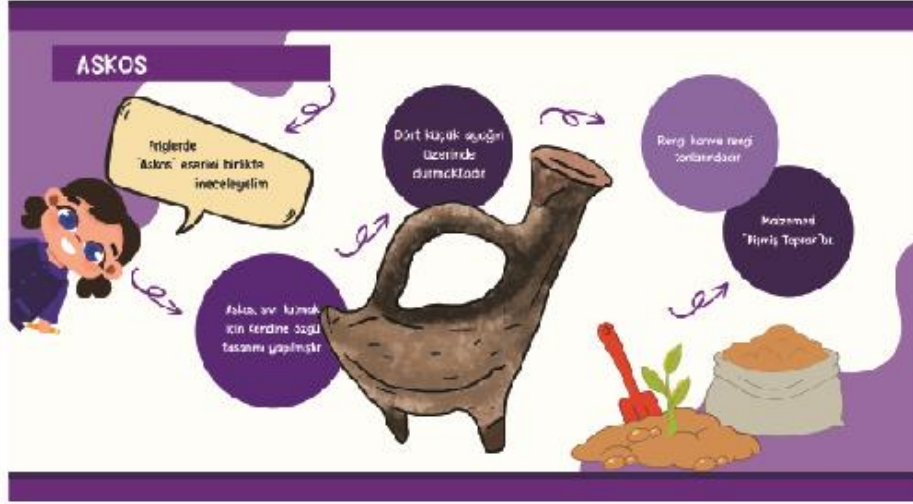
Görsel 62: Testi bölümün dijital çizim ile gösterimi

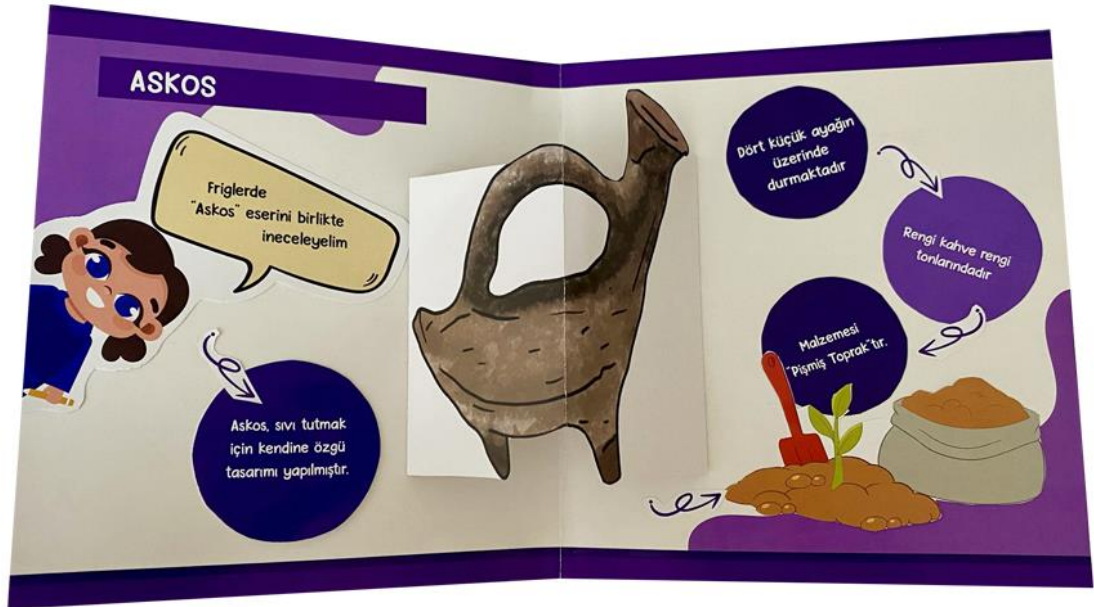
Görsel 63: Testi bölümünün sayfalarının uygulama yapılmış hali

Altıncı bölümde ise Askos yani diğer anlamıyla sıvı tutmaya yarayan kendine özgü tasarımı bulunan eser yer almaktadır. Konuşan karakter ile başlayıp birbirlerini

takip eden oklar ile bilgilendirme yapılmıştır. Hareketlendirmesi orta bölüme askos eklenerek sağlanmıştır. Bölüm açıldığında eser boyut kazandırılmış şekilde durmaktadır. Sayfa renklendirmesi mor ve tonları olarak yapılmıştır. Böylelikle dikkat çekici hale getirilmiştir.

Görsel 64: Askos bölümünün dijital çizim ile gösterimi

Görsel 65: Askos bölümünün sayfalarının uygulama yapılmış hali

Yedinci ve kitabın son bölümünde koç başlı Situla eseri bulunmaktadır. Koç başlı Situla'nın bir diğer anlamı kova tutamacı olarak bilinmektedir. Kovanın tutma yerini belirtmek ve amacına uygun olarak kullanılması amacıyla görseldeki şekilde resmedilmiştir. Sayfa renklendirilmesinde pembe ve tonları kullanılmıştır. Bölümün sol tarafında bilgilendirme kartının üzerinde karakter ve konuşma baloncuğu yer almaktadır. Sağdan sola açılıp kapanabilir şekilde hareketlendirmesi yapılmıştır. Eserin hareketlendirmesini ise bölümün tam orta kısmına yerleştirilmiştir. Sayfa açıldığı zaman eser öne doğru gelmektedir. Hareket kısmının bitişiğine ise zemin üzerine de eserin dijital çizimi eklenmiştir. Birbirlerini takip eden bilgilendirmelerden oluşmaktadır (Görsel 66).

Görsel 66: Koç Başlı Situla bölümünün dijital çizim ile gösterimi

Görsel 67: Koç Başlı Situla bölümünün sayfalarının uygulanmış hali

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Hareketli kitapların tarihi, teknolojisi ve sanat ile kültür üzerindeki etkisinin detaylı biçimde incelenmesi sonucunda, bu eserlerin oldukça geniş ve çok yönlü bir kullanım alanına sahip olduğu görülmektedir. İlk örneklerinden günümüze kadar gelişen hareketli kitaplar, sadece çocuklara yönelik eğlenceli içerikler sunmakla kalmamış; eğitimciler, sanatçılar ve araştırmacılar tarafından da sıklıkla tercih edilen güçlü birer iletişim ve anlatım aracı hâline gelmiştir. Özellikle çocukların erken yaşlarda okuma alışkanlığı kazanmalarına yardımcı olan bu kitaplar, yetişkinler için de tarihi, bilimsel ya da kültürel bilgilerin görselleştirilerek daha anlaşılır kılınmasını sağlamaktadır. Günümüzde dijital teknolojilerle bütünleşen hareketli kitaplar, ses efektleri, holografik yansıtımlar, ışık oyunları ve dokunmatik etkileşim gibi unsurlarla zenginleştirilerek hem öğretici hem de estetik açıdan daha çekici hâle getirilmektedir. Bu kapsamda müzeler, özellikle de arkeoloji müzeleri gibi tarihî bilgi ve belgelerin sergilendiği kurumlar, hareketli kitapların potansiyelinden yararlanılabilecek önemli alanlardan biridir. Hareketli kitaplar, ziyaretçilere geçmiş uygarlıkları sadece metin ve görsellerle değil, üç boyutlu ve etkileşimli deneyimlerle aktarma imkânı sunarak müze gezilerini çok daha öğretici ve unutulmaz bir hale getirebilir. Bu bağlamda, örneğin Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nde sergilenen çeşitli çağlara ait eserler temel alınarak, her yaş grubuna hitap edebilecek şekilde tasarlanacak hareketli kitaplar, tarihi hem eğlenceli hem de öğretici bir şekilde yeniden canlandırabilir. Böylece tarihsel bilgilere ulaşmak isteyen bireyler, pasif bir izleyici olmak yerine aktif bir katılımcı hâline gelir. Aynı zamanda kültürel mirasın korunması, nesiller arası aktarımı ve güncel yaşamla entegrasyonu açısından da bu tür kitaplar büyük katkı sağlayabilir. Öneri olarak, müzelerdeki hareketli kitap uygulamalarının daha yaygın hâle getirilmesi, görsel ve işitsel materyallerle desteklenerek çoklu duylara hitap edecek şekilde zenginleştirilmesi hem eğitimi destekleyecek hem de kültürel farkındalık yaratacaktır. Ayrıca hareketli kitaplar yalnızca tarihsel anlatılarla sınırlı kalmamalı; farklı kültürleri, gelenekleri, sanat akımlarını ve bilimsel gelişmeleri de kapsayacak biçimde tasarlanarak, bireylerin dünyaya daha geniş bir perspektiften bakmalarına katkıda bulunmalıdır. Bilgiye erişimin hızla dijitalleştiği çağımızda, hareketli kitaplar hem

bilgi aktarımı hem de yaratıcılığın teşviki açısından eğitimin ve kültürel iletişimin güçlü bir aracı olarak değerlendirilmeye devam etmelidir.

7. KAYNAKÇA

- Abacı, O. (1996). *Müze Eğitimi* (Master's Thesis, Marmara Üniversitesi (Turkey)).
- Aça, M. ve Yolcu, M.A. (2022) *Geçmişten Geleceğe Küçük Asya Anadolu*. Çanakkale: Paradigma Akademi.
- Alberti, S. J. (2005). Objects And The Museum. *Isis*, 96(4), 559-571.
- Algan, E. Ve Ongar, İ. (1990). *Kral Midas 'ın Ülkesi Frigya*. Eskişehir: Esbank Kültür Yayınları.
- Altun, A. (2008). Türkiye’de Müzecilik; 100 Müze. *Tarih İncelemeleri Dergisi*, 23(1), 277-281.
- Artun, A. (2006). *Sanat Müzeleri Müze ve Modernlik*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Atatürk Ansiklopedisi Yayın Komitesi. (T.Y.). *Anadolu Medeniyetleri Müzesi*. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu.
- Atasoy, S. (1992). *Türkiye’de Müzecilik*. Tasarım Dergisi. S. 30.
- Atasoy, S. (2000). *Bizans Dönemi Maddi Kültür Belgelerinin Korunması*. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları
- Baran, H. (1989). *0-6 Yaş Grubu Çocuk Kitap İllüstrasyonlarının Analizi ve Bir Çocuk Kitabı İllüstrasyonu Denemesi*. Yüksek Lisans Tezi.
- Barton, C. (1998). *The Relevance Of Rhetoric*. In A. Carter, T. Lillis ve S. Parkin (Eds.), *Why Academic Writing Matters*. Multilingual Matters.
- Bloom, Jonathan M. (2003). *Kâğıda İşlenen Uygarlık Kâğıdın Tarihi ve İslam Dünyasına Etkisi*. 1. Baskı. İstanbul: Kitap Yayınevi.

Bruner, J. S. (1966). *Toward A Theory Of Instruction*. Harvard University Press.

Books of Wonder (2024). Alice's Adventures in Wonderland, <https://booksof wonder.com/products/alices-adventures-in-wonderland-2?variant=32170086203434> Erişim Tarihi: 1.05.2025

Boyar, A. (2006). *Bazik Boyar Maddelerin Ağağlı K  m  rlerinden Elde Edilen Aktif Karbon   zerinde Adsorpsiyonu*. *Journal Of Faculty Of Engineering And Architecture*, 0(31)

Bozdoğan, A. E. (2007). *Bilim Ve Teknoloji Müzelerinin Fen   ğretimindeki Yeri ve   nemi*. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Budak, H. (2012). Kültürel Merkezler ve Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunmasında Rolü. *Kültürel Miras ve Koruma Dergisi*, 1(1), 1–14.

Bülbül, C. (2009). Eski Anadolu Tarihinde Frigler. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 1(27), S. 79-95.

Birecikli, F. (2010). Ana Hatlarıyla Friglerde Din. *Gazi Akademik Bakış*, 4(7), 189–202.

Case-Smith, J. (2005). *Occupational Therapy For Children* (5th Ed.). Mosby Elsevier.

Çaypınar, Z. G. (1991). *Friglerin Kökeni ve Tarihi*. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. S. 64.

Cezar, M. (1987). *M  zeci ve Ressam Osman Hamdi Bey*

etin, Y. (2002). Çağdaş Eğitimde Müze Eğitiminin Rolü ve   nemi. *Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, (8).

Demirdelen, H. (2020). *Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nde Gerçekleştirilen Eğitim Etkinliklerinin Değerlendirilmesi*.

Demirel, Ş. (2010). *Edebî Metinlerle Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Duncan, C. (1995). *The Art Museum As Ritual*. Na.

Eldiven, F. (2018). *Türkiye'de Yayımlanan Çocuk Dergilerinde Çocuk Kimliği Tasarımı: Çocuk Sesi, Gülbüz Türk Çocuğu, TRT Çocuk, Bilim Çocuk Dergilerinin Karşılaştırmalı Analizi* (Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

Erhat, A. (2006). *Mitoloji Sözlüğü*. 11. Baskı. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Ertuğrul, C. (1983). *Fibeln in Anatolien: Prähistorische Bronzefunde: Abteilung XIV*. München. S. 29-31.

Ertürk, A. (2012). *Tarih Müzeleri ve Türkiye'deki Uygulamaları*. Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Gönen, M. Uludağ, G., Tanrıbuyurdu, Fındık, E. ve Tüfekçi, E. (2014). *0-3 Yaş Çocuklarına Yönelik Resimli Çocuk Kitaplarının Özelliklerinin İncelenmesi*. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi

Gönen, M. (2014). Okul Öncesi Çocuklar İçin Tasarlanan Eğitsel Pop-Up Kitap Örneği. *İnönü Üniversitesi Kültür ve Sanat Dergisi*, 1(1), 45–56.

Gökçearslan, A. (2016). *Artırılmış Gerçeklik Uygulamaları ve Grafik Tasarım Alanına Yansımaları*. Electronic Turkish Studies, 11(21).

Gürsoy, Ş. (2007). Avrupalıların Osmanlı Ülkesindeki Eski Eserlerle İlgili İzlenimleri ve Osmanlı Müzeciliği. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi*. C. 26. S. 42.

Gardner, H. (1983). *Frames Of Mind: The Theory Of Multiple Intelligences*. Basic Books.

Hein, G. E. (2013). Progressive Museum Education: Examples From The 1960s. *International Journal Of Progressive Education*, 9(2), 61–76.

Hein, G. E. (2006). Museum Education. *A Companion To Museum Studies*, 340-352.

Herodot. VII 73 (1973). *Herodot Tarihi, Heredotos, Çeviri: Müntekim Ökmen*. İstanbul: Remzi Kitabevi

Herodotus. (2003). *The Histories* (A. D. Godley, Trans.). Harvard University Press. (Original Work Published Ca. 430 BCE).

Hendrix, S., L. (2008). *Pop Up Workshop: Computationally Enhanced Paper Engineering For Children*. Faculty Of The Graduate School Of The University Of Colorado In Partial Fulfillment Of The Requirements For The Degree Of Doctor Of Philosophy Department Of Computer Science.

Hooper-Greenhill, E. (1999). *The Educational Role Of The Museum* (2nd Ed.). London: Routledge.

Hooper-Greenhill, E. (2007). *Museums and Education: Purpose, Pedagogy, Performance*. Routledge.

Hunt, P. (Ed.). (1995). *Children's Literature: An Illustrated History*. Oxford University Press.

ICOM (International Council Of Museums). Uluslararası Müzeler Konseyi. (2022). *Müze Tanımı*.

ICOM (2022). Museum Definition. 12 Aralık 2024 tarihinde <https://icom.museum/en/resources/standardsguidelines/museum-definition/> adresinden erişildi.

- İnal, K. (2014). *Modernizm ve Çocuk: Geleneksel, Modern ve Postmodern Çocukluk İmgeleri*. Sobil Yayıncılık.
- Justice, L. M. ve Kaderavek, J. N. (2004). Using Shared Storybook Reading To Promote Emergent Literacy. *Teaching Exceptional Children*, 36(5), 8–11. <https://doi.org/10.1177/004005990403600501>
- Kandemir, Ö. ve Uçar, Ö. (2015). Değişen Müze Kavramı ve Çağdaş Müze Mekanlarının Oluşturulmasına Yönelik Tasarım Girdileri. *Sanat ve Tasarım Dergisi*, 5(2), 17-47.
- Karadeniz, C., Yanar, A. ve Özçelik, F. (2023). Avrupa Göç Yolunda Müze Hikayeleri. *Journal Of International Museum Education*, 5("Cumhuriyetin 100. Yılında Türkiye’de Müzecilik ve Müze Eğitimi" Özel Sayısı), 148-160. <https://doi.org/10.51637/jimuseumed.1376423>
- Karacagil, Z. (2023). *Sosyal Bilimlerde Güncel Tartışmalar 14*.
- Karaman, F. ve Özdeş, A. (Eds.). (2023). *Değişen Dünyanın Gelişen Çocukları: Dijital Teknolojinin Çocuk Gelişimi Üzerindeki Etkileri*. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Kantarcıoğlu, S. (1990). *Türkiye Cumhuriyeti Hükümet Programlarında Kültür*. Kültür Bakanlığı Yayınları. Ankara
- Karatay, A. (2015). *Artırılmış Gerçeklik Teknolojisi ve Müze İçi Eser Bilgilendirme ve Tanıtımlarının Artırılmış Gerçeklik Teknolojisi Yordamıyla Yapılması*. Dumlupınar Üniversitesi.
- Keş, Y. ve Sarıca, S. (2014). Hareketli Kitap İllüstrasyonlarının Tarih Boyunca Farklı Kullanımları Üzerine Bir İnceleme. *Art-E Sanat Dergisi*, 7(14), S.264-284. <https://doi.org/10.21602/sgsfds.41721>
- Kısa, (2012). *Modern Sanat Müzeleri ve Sergilenen Eserler*. [Yayınlandığı Yer: Yayıncı]. S. 14-15.

Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü. (2014). *Anadolu Medeniyetleri Müzesi*. Kültür ve Turizm Bakanlığı.

Özkasım, H. ve Ögel, S. (2005). Türkiye'de Müzeciliğin Gelişimi. *İTÜ Dergisi B: Sosyal Bilimler*, 2(1), 96–102.

Madran, E. (1977). *Cumhuriyet'in İlk Otuz Yılında Koruma Alanının Örgütlenmesi*. Ankara: ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yayını.

Madran, M. (2001). *Doğa Tarihi Müzeleri: Türkiye ve Dünya'daki Örnekler*. Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Mairesse, F. (2019). The Definition Of The Museum: History and Issues. *Museum International*, 71(1-2), 152-159.

Marshall, K. (2012). *Movable Books: Artistry, Mechanics, and Meaning*. In Proceedings Of The College Book Art Association Conference.

Meraklısı İçin (t.y.). Eğlenceli Pop-up Kartlar. <https://www.meraklisiicin.com/blog/eglenceli-pop-up-kartlar/> Erişim Tarihi: 8.05.2025

Miles, M. B. Ve Huberman, A. M. (1994). *Qualitative Data Analysis: An Expedited Sourcebook*, (2nd Edition). California: SAGE Publications

Muscarella, OW (1964). *Antik Emniyet İğneleri: İşlevleri ve Önemleri*. Sefer 6 (Kış). S. 34-40

Neuman, S. B. ve Roskos, K. A. (2007). *Literacy Knowledge In Practice: Contexts Of Participation For Young Writers and Readers*. Guilford Press.

Nodelman, P. (1996). *The Pleasures Of Children's Literature. (Second Edition)*. White Plains. NY: Longman.

Olsen, B. ve Svestad, A. (1994). Creating Prehistory: Archeology Museums and The Discourse Of Modernism. *Nordisk Museologi*, (1), 3-3.

Öçal, N. (2011). *Phryg Madeni Eşyaları*. Yüksek Lisans Tezi

Özdoğan, M. (2011). *Kral Midas'ın Ülkesi Frigya*. Esbank Yayınları.

Özkasım, H. ve Ögel, S. (2011). Türkiye'de Müzeciliğin Gelişimi. *İTÜDERGİSİ/B*, 2(1).

Paykoç, F. ve Baykal, S. (2000). *Müze Pedagojisi: Kültür, İletişim ve Aktif Öğrenme Ortamı Olarak Müzelerin Etkinliğine İlişkin Bir Çalışma*. Müzecilikte Yeni Yaklaşımlar-Küreselleşme ve Yerelleşme. İstanbul: Tarih Vakfı Yayını. Numune Matbaacılık.

Piaget, J. (1952). *The Origins Of Intelligence In Children* (M. Cook, Trans.). International Universities Press.

Sweller, J. (1988). Cognitive Load During Problem Solving: Effects On Learning. *Cognitive Science*, 12(2), 257–285. https://doi.org/10.1207/s15516709cog1202_4

Şener, Ö. (2018). *Kütahya İl Tanıtımında Hareketli Kitap İllüstrasyonları ve Bir Uygulama Örneği* (Master's Thesis, Sosyal Bilimler Enstitüsü).

Rubin, E. G. K. (2010). *Paper Engineering: Fold, Pull, Pop and Turn*. The Smithsonian Libraries Exhibition Gallery, National Museum Of American History, Stephen Van Dyk. Cooper-Hewitt, National Design Museum Library. Washington. DC.

Sarıkavak, N.K. (1996). Kitap ve Kapak Tasarımı Üzerine. *Mediacat Reklam ve Halkla İlişkiler Dergisi*. Yıl: 4. Sayı: 23. Aralık, S. 22.

- Seefeldt, C. ve F. (2015). *Okul Öncesi / İlkokul Çocukları İçin Sosyal Bilgiler Öğretimi*. 9. Baskı. Aralık. Nobel Akademik.
- Sevin, V. (2003). *Eski Anadolu ve Trakya Başlangıcından Pers Egemenliğine Kadar Atlaslı Büyük Uygarlıklar Ansiklopedisi*. İletişim Yayınları. 1.Baskı, İstanbul
- Sezgin, M. ve Karaman, A. (2009). *Müze Yönetimi ve Pazarlaması*. Çizgi Kitabevi Yayınları.
- Sivas, H. (2012). *Frig Kaya Mezarları. Frigler Midas'ın Ülkesinde Anıtların Gölgesinde* (Ed. Taciser Tüfekçi Sivas Ve Hakan Sivas). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Sivas, A. (2012). *Frigya: Kültür ve Arkeoloji*. Yayınevi. 1.Baskı
- Starbon (1993). *Antik Anadolu Coğrafyası. Çeviri: Prof.Dr. Adnan Pekman*, İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları. S.550-678.
- Şahin, S. (2018). *Frig Vadisi'nin Sanatsal Dışavurumu ve Eser Analizleri*. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi(39), S. 185-206.
- Şimşek, T. (2016). *Okul Öncesinde Çocuk Edebiyatı ve Medya*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Şirin, M. R. (2016). *Çocuk, Çocukluk ve Çocuk Edebiyatı*. Kapı Yayınları.
- Taş, B. (2006). *Çizgilerle Anadolu Uygarlıkları 2 - Demir Çağından Sonra*. İstanbul: Maya Yayınevi
- Taşdelen, V. (2013). *Çocuk Edebiyatında Üç Temel Ölçüt*. Uçan At Yayınları.

- Taşdelen, Y. (2023). *Frig Tipi Fibulalar: Tanım, Tipoloji, Kronoloji*. Yüksek Lisans Tezi. Aydın Adnan Menderes Üniversitesi
- Tunay, M.İ. (1972). *Pişmiş Toprak Kybele Heykelciği*. BELLETEN, 36(142), 137-140. <https://doi.org/10.37879/ttkbelleten.1172506>
- Tüfekçi Sivas, T. ve Sivas, H. (2012). *Frigler: Midas'ın Ülkesinde, Anıtların Gölgesinde*. Yapı Kredi Yayınları.
- Tüfekçi Sivas, T. ve Sivas, H. (Ed.). (2013). *Frigler: Midas'ın Ülkesinde, Anıtların Gölgesinde / Phrygians: In The Land Of Midas, In The Shadow Of Monuments*. Yapı Kredi Yayınları.
- Türk Dil Kurumu. (2023). *Güncel Türkçe Sözlük*. 22 Ocak 2025 tarihinde <https://sozluk.gov.tr/> adresinden erişildi.
- Uçankuş, H. T. (2002). *Ana Tanrıça Kybele'nin ve Kral Midas'ın Ülkesi Phrygia (Kültür Rehberi)*. Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Ulutaş, A. (2017). Okul Öncesi Dönem Çocuk Kitaplarındaki Resimlerin Çocuğa Göreliliğinin Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(61), 602-610.
- Uzuner, Y. S. (2011). *Kuramdan Uygulamaya Çocuk Edebiyatı Çocuk Yayınları*. Ankara: Grafiker Yayınları. 1. Baskı. S.67-76
- Ünal, S., ve Yaşar, T. (2021). *Teke Yöresi, Keçi (Teke) Figürü ve Seramik Sanatına Yansımaları*. Türk Dünyası Araştırmaları, 127(251), S. 387.
- Ünal, E. (2016). Hareketli Kitapların Materyal Dayanıklılığı ve Eğitsel Niteliği. *Çocuk ve Medya Araştırmaları Dergisi*, 2(1), S.45–52.

Vygotsky, L. S. (1978). *Mind In Society: The Development Of Higher Psychological Processes*. Harvard University Press.

Yanto, N., Muliana, G. H. ve Zubair, S. (2023). The Effect Of Pop Up Book Media In Science Learning: A Literature Review. *EduLine: Journal Of Education And Learning Innovation*, 3(2), 214-220.

Yaz, N. (2008). *Frigler ve Hititler: Anadolu'da İki Medeniyetin İzleri*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Yıldız, M. (2018). Okul Öncesi Dönem Çocuklarında Dikkat Gelişimi ve Materyal Kullanımı. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*, 2(2), 112–124.

Yılmaz, Ö. *Anadolu Uygarlıkları Dinleri*. S.6

Yılmaz-Genç, M. M. ve Özen-Uyar, R. (2016). Resimli Çocuk Kitaplarının Fene Yönelik Kavram, Konu ve Temalar Açısından İncelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(46), 600–607.

Yücel, Ö. (1999). Osmanlılarda Silahların Kullanımı ve Depolanması. *Tarih Araştırmaları Dergisi*, X(30), 1–14.

Whitney, J. P., Sreetharan, P. S., Ma, K. Y., ve Wood, R. J. (2011). Pop-Up Book MEMS. *Journal Of Micromechanics and Microengineering*, 21(11), 115021.

Wikipedi (2024). Attis, Frig Şapkalı Attis'in büstü (M.Ö. 2. yüzyıl). <https://tr.wikipedia.org/wiki/Attis> Erişim Tarihi: 12.05.2025

Win Choi- Yimi Paper (2025). En Güveniliriniz Özel Açılır Kitap Fabrikası, Özel Açılır Kitap. <https://www.yimipaper.com/tr/pop-up-book/> Erişim Tarihi: 6.6.2025

8. EKLER

8.1.İzin Belgeleri

T.C.
ANKARA VALİLİĞİ
İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü

Sayı : E-85167190-155.01-6349302

Konu : Büşra SEÇİLMİŞ Veri Toplama İzni

ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE

İlgi : a) 30.01.2025 tarihli ve E-13983731-605.01-343559 sayılı yazınız.
b) Anadolu Medeniyetleri Müzesi Müdürlüğünün 06.02.2025 tarihli ve E-70583208-155.01-6333290 sayılı yazısı.

Üniversiteniz, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat ve Tasarım Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencisi Büşra SEÇİLMİŞ'in "Anadolu Medeniyetleri Müzesi'ndeki Frig Eserlerinin Hareketli Kitap İllüstrasyonları ile Tanıtımı" adlı tez çalışması kapsamında Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nde yer alan eserler ile araştırma yapmak, eserlerin fotoğraflarını çekmek ve bu fotoğrafları ilgili Yüksek Lisans tezinde kullanmak istemesi nedeniyle adı geçen öğrencinin anılan Müze Müdürlüğünde araştırma yapabilmesine yönelik gerekli izinlerin verilmesine ihtiyaç duyulduğu, ilgi (a) yazınızda belirtilmektedir.

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi öğrencisi Büşra SEÇİLMİŞ'in bilimsel çalışma yapma talebine ilişkin hazırlanan çalışma izin belgesi ve ilgili öğrenci ile Anadolu Medeniyetleri Müzesi Müdürlüğü arasında imzalanan protokolün gönderildiği, ilgi (b) yazı ile bildirilmekte olup söz konusu çalışma izin belgesi ve protokol, yazımız ekinde yer almaktadır.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Erhan KARAKAYA
Vali a.
İl Kültür ve Turizm Müdürü

Ek:

1 - Çalışma İzin Belgesi (2 Sayfa)

2 - Protokol (3 Sayfa)

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

T.C.
ANKARA VALİLİĞİ
İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü
Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi Müdürlüğü

Ek-1

Sayı : E-70583208-155.01-6328827

05.02.2025

Konu : Bilimsel Çalışma İzni

Sayın Büşra SEÇİLMİŞ
ANKARA

- İlgi : a) 03.02.2025 tarihli ve E-85167190-155.01-6313108 sayılı başvuru.
b) 10/08/1984 tarih ve 18485 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Kültür ve Tabiat Varlıklarıyla İlgili Olarak Yapılacak Araştırma, Sondaj ve Kazılar Hakkında Yönetmelik.
c) Bakanlığımız Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün 06/05/2010 tarih ve 95218 sayılı yazısı eki. Bakanlık Makamının 06/05/2010 tarih ve 95217 sayılı onayı.
ç) 26/01/1984 tarih ve 18293 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Müzelerle Müzelere Bağlı Birimlerde ve Örenyerlerindeki Kültür Varlıklarını Film ve Fotoğraflarının Çekilmesi Mülaj Ve Kopyalarının Çıkarılması Hakkında Yönetmelik.
d) Bakanlığımız Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün 27/03/2001 tarih ve 2487 sayılı yazısı.
e) Bakanlığımız, Döner Sermaye İşletmesi Merkez Müdürlüğü'nün 20/04/2009 tarih ve B.16.1 DÖS.0.05.00.00/75250 sayılı yazısı.

İlgi (a) başvuru üzerine; Müdürlüğümüz bünyesinde bulunan "Frig Eserlerinin Hareketli Kitap İllüstrasyonları ile Tanıtımı" adlı tez çalışması kapsamında eserlerin fotoğraf çekimi yaparak Yüksek Lisans tezinde kullanmak üzere Bakanlığımızın 29.12.2021 tarih ve 1765393 sayılı Makam Onayı ile yürürlüğe giren 17.01.2022 tarih ve 2079936 sayılı Olur protokolün süresinin 1 (bir) yıl olarak revize edilmesine karar verilen Bilimsel Protokolü çerçevesinde;

- Çalışmanın ilgi (b),(c), (ç), (d) ve (e)'de kayıtlı yazı, genelge ve yönetmelikler kapsamında gerçekleştirilmesi,
- Çalışmanın başlayacağı tarihin Müze Müdürlüğü'ne 15 gün önceden bildirilmesi ve randevu alınarak çalışılması,
- Çalışılacak eserlerin kazı malzemesi olması durumunda, Kazı Başkanından yazılı izin alınması ve Müzeye ibraz edilmesi,

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

- Müze Müdürlüğü'nün belirleyeceği şartlara uyulması ve gerekli güvenlik önlemlerine riayet edilmesi,
- Müze Müdürlüğü'nce uygun görülen eserler üzerinde çalışılması ve teşhir düzeninin bozulmaması,

koşullarıyla, 2025 yılında araştırma yapılması ve fotoğraf çekilmesi Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Çalışmanın tamamlanmasının ardından hazırlanacak araştırma metni, çizim, fotoğraf v.b. belgeyi içeren, mümkünse CD ortamına aktarılmış çalışma raporu ile ileride yayımlanması halinde kitap ve ayrı basımların Müze Müdürlüğü'ne gönderilmesi gerekmektedir.

Söz konusu çalışmanın tamamlanamaması ve 2026 yılında da araştırmaya devam edilmesinin istenmesi halinde, öngörülen çalışma tarihinden 3 ay önce olmak üzere, 31.12.2025 tarihine kadar araştırmacının mensubu bulunduğu bilimsel kurum veya kuruluş vasıtasıyla talepte bulunulması hususunda;

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Yusuf KIRAÇ
Müze Müdürü